

HÖGSKOLAN VÄST

Institutionen för Individ och Samhälle
Socialpedagogiska programmet
SP 05, Campus

Perspektiv på föräldrautbildning

Perspectives of parental education

Mette Grevle

Line Olsen

Examensarbete i Socialt arbete, 15 hp
Handledare: Elsebeth Fog
Höstterminen 2008

Sammanfattning

Titel:	Perspektiv på föräldrautbildning
Författare:	Mette Grevle och Line Olsen
Arbetets art:	Examensarbete, 15 hp
Ämne:	Socialt arbete
Program:	Socialpedagogiska programmet, 210 hp Högskolan Väst
Termin:	Höstterminen 2008
Handledare:	Elsebeth Fog

Denna studie belyser föräldrautbildning på individ-, organisations-, och samhällsnivå. Vårt syfte är att beskriva samhällssynen på föräldraskapet och föräldrautbildning i ett historiskt perspektiv för att kunna lyfta dagens syn på föräldraskapet och den speglar dagens föräldrautbildning. Vi ställer oss frågorna om de manualbaserade föräldrautbildningarna som diskuteras i samhället har ökat, vem som har initierat dem och vilka utmaningar som föräldrar ställs inför som de behöver hjälp med? Med hjälp av den kvalitativa forskningsmetoden har vi växlat mellan litteraturstudier och tematiska, halvstrukturerade intervjuer med deltagare och ledare för föräldrautbildningar samt telefonintervjuer med tjänstemän på en kommun. Vi har valt det sociokulturella perspektivet som teoretisk ram i vår analys av deltagare och ledares upplevelser av föräldraskapet och erfarenheter av föräldrautbildning. Föräldrar efterfrågar verktyg för att bättre kunna hantera problematiska situationer med sina barn. Med hjälp av gruppens stöd i föräldrautbildning får många konkreta lösningar för att bättre kunna hantera det för dem konfliktfyllda, stressiga vardagslivet. Vår slutsats är att det ökade arbetet med evidensbaserade manualstyrda föräldrautbildningar fyller en funktion i dagens samhälle då många föräldrar är i behov av att utbyta tankar omkring föräldraskapet och få råd och stöd i sin situation.

Nyckelord: föräldraskap, föräldrastöd, föräldrautbildning, utmaningar, verktyg, empowerment.

Abstract

Title:	Perspectives of parental education
Authors:	Mette Grevle and Line Olsen
Level:	Bachelor's Thesis, 15 credits
Subject:	Social Work
Program:	Program in Social pedagogy, 210 credits University West
Term:	Autumn term 2008
Supervisor:	Elsebeth Fog

This study illustrates parental education from an individual-, organisational-, and social perspective. We describe the historical roots of parental education and parenthood in order to better establish our aim of presenting present-day-societys view of the forementioned. In this regard we propose and explore the following: is there an increase in manual-based parental education, who is responsible for initiating parental education within society and which specific challenges do parents need help with? In our qualitative research method we have gathered data from litterature and interviews. Our interviews were conducted using a template and included attendees and leaders of parental education groups as well as telephone interviews with municipality officials. We have chosen to use the sociocultural theoretical perspective as the framework for our analysis of the above mentioned data. Parents ask for /are in need of tools to help them deal with complicated situations in their relationships with their children. With support from parental education groups parents learn practical new ways in which to cope with the pressures of stressed-filled, conflict- ridden everyday life. Our conclusion is that the increasing use of research-based, proven effective programs has a function when many parents are in need of exchanging thoughts about parenthood as well as receiving support and advice.

Keywords: parenthood, parentalsupport, parentaleducation, challenges, tools, empowerment.

Förord

När vi skulle välja ämnesområde för vår uppsats ville vi välja något som skulle vara av värde och intressant för oss både personligt och professionellt eftersom vi skulle ägna många veckor åt studien. Genom kontakt med yrkesverksamma hade vi båda hört talas om olika sätt att arbeta med föräldrautbildningar. Deras entusiasm väckte vår nyfikenhet över hur arbetet kunde gå till i praktiken. För oss framstod arbetet som något som fungerade och kunde ge föräldrar i behov av stöd den hjälp de efterfrågade. Därför ville vi lära oss mer om föräldrautbildningarnas ursprung, hur de används och deras eventuella framtid. Ingen av oss har kunnat undgå den debatt som pågår i samhället kring föräldraskapet och manualbaserade föräldrautbildningsmetoders vara eller icke vara vilket ytterligare förstärkt vårt intresse.

Vi vill rikta ett stort tack till våra kontaktpersoner som tog sig tid för oss och bistod med information samt gav oss möjlighet att få kontakt med deltagare som bidragit med sina erfarenheter. Dessa vill vi också tacka för deras generösa och öppenhetliga medverkan. Slutligen vill vi tacka vår handledare Elsebeth Fog på Socialpedagogiska programmet vid Högskolan Väst för goda tankar och konkreta tips samt den välbehövliga sparken i baken.

Trollhättan, december 2008

Mette Grevle och Line Olsen

Innehållsförteckning

1 Inledning	6
2 Syfte och frågeställningar	6
3 Metod	7
3.1 Litteratursökning.....	7
3.2 Kvalitativ forskningsmetod.....	7
3.3 Urval och avgränsning.....	8
3.4 Tillvägagångssätt.....	9
3.5 Forskningsetiska riktlinjer.....	9
3.6 Validitet, reliabilitet, generaliserbarhet.....	9
4 Bakgrund och tidigare forskning	10
4.1 Historisk tillbakablick.....	10
4.2 Samhällsförändring.....	11
4.3 Generellt och riktat stöd.....	12
4.4 Regeringens mål och syn på föräldrastöd.....	13
4.5 Föräldrastöd idag.....	15
4.6 Arbete i kommuner.....	16
4.7 Föräldraskapet idag.....	18
5 Manualbaserade föräldrautbildningar	20
5.1 Komet.....	20
5.2 De Otroliga Åren.....	21
5.3 Genomförande.....	21
5.4 Röster om metoder.....	22
6 Teoretiska perspektiv och begrepp	22
6.1 Teoretiska perspektiv.....	22
6.2 Begrepp.....	24
7 Resultatredovisning	25
7.1 Resultat av deltagarintervjuer	25
7.1.2 Föräldraskap.....	25
7.1.3 Föräldrautbildning.....	26
7.2 Resultat av ledarintervjuer.....	28
7.2.1 Föräldrautbildning.....	28
7.2.2 Föräldraskap.....	31
8 Analys av deltagares och ledares perspektiv	32
8.1 Utmaningar.....	32
8.2 Tid.....	33
8.3 Föräldraroll.....	34
8.4 Föräldrautbildning och gruppens betydelse.....	35
8.5 Verktyg.....	36
9 Slutdiskussion	37
Litteratur	40
Bilagor	43

1. Inledning

Föräldraskapet är något som berör alla, vare sig vi har barn eller inte. Alla har föräldrar och har säkerligen funderat någon gång över hur en bra förälder förväntas vara. Intresset för vårt ämnesval föräldrautbildning har vuxit fram när vi stött på diskussioner omkring föräldraskapet i den offentliga debatten. Vi inser att vi tagit oss an en komplex fråga då många röster låter sig höras. Media belyser föräldrarollen öppet idag genom både TV program och i tidningsartiklar. Vi har märkt av att många föräldrar vill utvecklas i sitt föräldraskap i smått som stort för att bättre kunna möta sina barn. Även de professionella inom skola och omsorg efterfrågar nya verktyg för att kunna bistå föräldrar och barn med behov av stöd. I samband med vår tidigare praktik kom vi i kontakt med en person som är ledare för UngdomsKomet, en av de manualbaserade föräldrautbildningsmetoder som används ute i landet idag. Dennes arbete med hela familjen väckte vårt intresse för hur man kan stötta barn och ungdomar och blev senare kontaktperson i vår studie. I egenskap av att vi båda är mammor har vi även i samband med föräldramöten inom skolan lyssnat till föredragshållare som informerat i preventivt syfte för att förebygga alkohol- och drogmisbruk samt omkring föräldrarollens ansvar och möjligheter. Intresserade föräldrar efterfrågar forum där man kan utbyta tankar och erfarenheter för att få råd och stöd omkring föräldraskapets olika sidor. Föräldragrupper som hålls i samband med första barnets tillkomst har erbjudits alla förstagångs föräldrar i Sverige länge men vi ville lära oss mer om föräldrautbildning för äldre barn. Därför har vi studerat fenomenet föräldrautbildning i ett historiskt perspektiv för att sedan fokusera på hur några manualbaserade metoder för föräldrastöd bedrivs i dagens samhälle. Att studien är aktuell har vi märkt även under arbetets gång då manualbaserade föräldrautbildningar varit omtalade under hösten 2008 i olika medier, senast i Tv-programmen Dokument Inifrån (www.svt.se) och Kvällsöppet med Ekdahl (www.tv4.se) samt en artikel angående granskning av föräldrakurser i Dagens Nyheter (DN, 081205). Vi anser att vår studie är relevant för alla i vårt postindustriella samhälle som är intresserade av relationen mellan föräldrar och barn.

2. Syfte och frågeställningar

Studiens syfte är att se hur samhällssynen på föräldrautbildning har förändrats i ett historiskt perspektiv. Från organisationsnivå tar vi del av ledares upplevelser av föräldrautbildningens betydelse och för att få ett individperspektiv tar vi del av några föräldrars personliga upplevelser från att ha deltagit i en föräldrautbildning. Vi frågar oss hur synen på föräldraskapet framställs idag och hur den synen speglar föräldrautbildning? Har utbudet av

dessa utbildningar ökat och på vems initiativ bedrivs de? Vilken typ av utmaningar ställs föräldrar inför som de främst anser sig behöva hjälp med?

3. Metod

3.1 Litteratursökning

Vi har använt oss av sökmotorerna Google, Artikelsök, Sofia, och Libris. Böcker och avhandlingar har vi funnit på Biblioteken på Högskolan Väst och Göteborgs Universitet och Trollhättans Bibliotek. Sökord vi har använt är föräldrautbildning, föräldrastöd, verktyg, redskap och metoder.

3.2 Kvalitativ forskningsmetod

Vi har valt att göra denna studie med hjälp av kvalitativ forskningsmetod som handlar om att utforska människors upplevelser av sitt vardagsliv (Bogdan & Taylor, 1998). Vi har varit influerade av den hermeneutiska forskningstraditionen som betonar vikten av språket och förförståelsen alla människor bär med sig i en social och kulturell kontext. I forskningsprocessen står tolkning i centrum som är en meningsskapande process i dialog mellan delarna och helheten (Thomassen, 2007). Vi är medvetna om att vår egen förförståelse som studenter på det socialpedagogiska programmet färgar vår syn och inriktning på vårt valda ämnesområde i det att vi valt att studera föräldrautbildningar ur ett lärande perspektiv och inte utifrån social inlärningsteori som vi stött på i andra studier. Vi inledde vårt arbete med en litteraturstudie över föräldrautbildningens historia och bakgrund i Sverige och hur samhällets syn på föräldraskapet tenderar att spegla föräldrautbildning. Vi har valt att fokusera på dagens syn på föräldraskapet och föräldrautbildning och har belyst dessa ur ett samhällsperspektiv, ett organisations/ledarperspektiv och ett individ/deltagarperspektiv. Faktainsamling och texttolkning har löpt parallellt och nya frågor som väckts under processens gång har lett till att vi rört oss bakåt mot kontexten och framåt mot nya datamaterial som en pendelrörelse mellan del och helhet (Gleichmann, 2004).

För att få tillträde till data i form av människors erfarenheter och upplevelser av sin vardag har vi har använt oss av den kvalitativa intervjun som metod (Kvale, 1997). Intervjuerna har varit halvstrukturerade vilket innebär att de följer en intervjuguide som är uppbyggd efter teman med förslag på frågor. Intervjuerna har varken formen av ett öppet samtal eller ett strukturerat frågeformulär (Kvale, 1997). Genom att ta del av deltagares och ledares

erfarenheter och upplevelser fick vi större helhetsförståelse än om vi enbart hade satt oss in i de manualbaserade föräldrautbildningsmetoderna och dess användning enbart via litteratur. Detta arbetssätt underlättade kopplingen mellan teori och praktik för oss. Vi hade till en början önskemål om att få delta vid ett kurstillfälle för observation. Men då detta av etiska skäl inte ansågs lämpligt valde vi att istället enbart rikta in oss på litteratur och intervjuer för insamling av data. Vårt syfte med studien har varit att införskaffa kunskap om föräldrautbildning för att belysa fenomenet mer övergripande än enbart ur deltagares och ledares perspektiv. Det har inte varit vår avsikt att i detalj redogöra för de manualbaserade metoderna eller att värdera dess för- och nackdelar.

3.3 Urval och avgränsning

Vi inledde vår studie med ett studiebesök där vi intervjuade vår kontaktperson med kollega som leder UngdomsKomet som är en av de föräldrautbildningsmetoder som vi kort kommer att redogöra för längre fram i studien. Dessa kontaktpersoner rekommenderade oss fyra föräldrar varav alla var mammor. Tre av dessa föräldrar intervjuade vi, den fjärde mamman blev sjuk så hennes röst uteblev. Av de tre deltagarna har två personer gått föräldrautbildningen UngdomsKomet för barn mellan 12-18 år och en som snart har genomfört FöräldraKomet för barn mellan 3-11 år. Alla dessa tre bor inom samma kommun och har medverkat i riktade insatser. Därefter kontaktade vi den person som ansvarar för folkhälsofrågor samt IFO chefen i kommunen som vi har genomfört intervjuerna i. En av oss hade cirka en timmas telefonintervju med var och en av dem för att få en större förståelse över hur arbetet med manualbaserade föräldrautbildningar ser ut i ett större sammanhang. Efter intervjuerna med föräldrarna återkom vi till ledarna för ytterligare en intervju för att tränga djupare in i våra frågeställningar då nya frågor uppkommit. Vidare intervjuade vi ett ledarpar som samarbetar med föräldrautbildningen De Otroliga Åren i en annan kommun för att få ett bredare perspektiv på föräldrautbildning. Då vi inte har styrt urvalet av deltagare har vi inte lagt något särskilt fokus på vare sig kön, etnisk tillhörighet eller socioekonomisk bakgrund. Dessa perspektiv hade annars kunnat vara intressanta att beakta men vi valde att avgränsa oss på grund av tiden och ämnets omfattning.

Vi har valt att lyfta frågor ur huvudtemana föräldrautbildning och föräldraskap vid varje intervjutillfälle. Efter att intervjuerna var genomförda med samtliga deltagare framstod ett antal underteman som vi sedan hade som underlag till att skapa nya frågeställningar som vi kom att använda i en andra intervju med ledarna. Under huvudtemat föräldraskap framstod

underteman: tid, föräldrarollen och utmaningar och under föräldrautbildning framstod underteman: föräldrautbildningens betydelse, gruppen och verktyg. Resultatet formades efter huvudteman föräldrautbildning och föräldraskap med tanke på vårt syfte och våra frågeställningar. Vi delade in resultatet efter deltagarintervjuer och ledarintervjuer och avgränsade resultatredovisningen till det vi såg som mest centralt i empirin. Andra teman kunde ha lyfts fram som till exempel betydelsen av att två föräldrar från samma familj går föräldrautbildningen, manualens betydelse eller samverkan. I analysen har vi utgått från ovan nämnda underteman och med hjälp av citat förstärkt de intervjuades röster.

3.4 Tillvägagångssätt

Varje intervju har bandats för att inte störa intervjuens gång och har varat cirka två timmar vardera. Därefter har intervjuerna transkriberats. Omfattningen av deltagarintervjuer har varit 46 sidor med 1.5 radavstånd. Sammanlagt har ledarintervjuerna haft en omfattning av 51 sidor utskrivna text med 1.5 radavstånd. Vår tanke var från början att försöka ha ca en timmas intervjuer men vi insåg under tidens gång att det inte alltid blir som man tänkt. Vi instämmer med Kvale (1997) angående att det tar tid att bli en fulländad intervjuare.

3.5 Forskningsetiska riktlinjer

Intervjuerna har genomförts enligt de forskningsetiska reglerna om konfidentialitet vilket innebär att alla uppgifter är avidentifierade (www.vr.se). Ett formulär med informerat samtycke har överlämnats och undertecknats av samtliga deltagarinformanter. Vi var noggranna med att informera om att intervjuerna kunde avbrytas om informanterna så önskade och att materialet enbart skulle användas för vår studie enligt nyttjandekravet (www.vr.se). De fick även information om att allt intervjumaterial skall kasseras efter examineringen av denna uppsats.

3.6 Validitet, reliabilitet, generaliserbarhet

Genomgående under studiens gång har vi haft för avsikt att ha validitet i åtanke det vill säga i vilken utsträckning metoden svarar mot syfte och frågeställningar (Kvale, 1997). Vi ämnade göra en pilotstudie men då vi inte hittade någon person som motsvarade vårt urval så lät vi istället en oberoende person kritiskt granska vår intervjuguide i förhållande till vårt syfte.

Vi har varit noggranna med att alla intervjupersoners röster fått bli hörda så rättvist som möjligt. Vid transkriberingen av intervjuerna skrev vi ut texten ordagrant för att kunna återge

intervjupersonernas upplevelser så opåverkade som möjligt för att öka den intersubjektiva reliabiliteten (Kvale, 1997). Med tanke på trovärdigheten har vi utgått från att våra kontaktpersoner velat bidra med sin kunskap och att deltagarna till föräldrakurser varit uppriktiga när de delat med sig av sina erfarenheter. Vi har även sökt information i en annan kommun oberoende av den vi först genomfört våra intervjuer i för att se hur vår information ställer sig i förhållande till ett större perspektiv. Vi har endast gjort ett fåtal intervjuer och av dessa kan vi inte göra några generaliseringar men vi har kunnat skönja tendenser som vi även funnit i tidigare studier. Vi har kontinuerligt återgått till studiens syfte och frågeställningar för att se om vi är på rätt kurs, så även i resultat och analys.

4. Bakgrund och tidigare forskning

4.1 Historisk tillbakablick

Föräldrautbildningens historia i Sverige tar sin början på 1930-talet. Då betraktades sjunkande nativitet som ett överhängande samhällsproblem. De låga födelsetalen återspeglade ett kärt ekonomiskt läge med stigande arbetslöshet och orolig arbetsmarknad med många strejker. Trångboddhet och fattigdom innebar svår nöd som framförallt drabbade arbetarfamiljer. Undernäring och bristsjukdomar var så vanliga att beräkningar pekar på att cirka en tredjedel av landets barn led av undernäring (Gleichmann, 2004). Men rädslan för avfolkning utgjorde endast en del av hotbilden i debatten på trettioalet. En sjuklig och osund befolkning var nästintill lika skrämmande som ett avfolkat land enligt Gleichmann (2004). Befolkningsfrågan skulle utredas av en speciell befolkningskommission, och man menade att en medveten socialpolitik skulle få landet på fötter igen. Ytterst handlade befolkningsfrågan om vilka människor som skulle befolka Sverige och hur omfattande samhällets åtagande skulle vara när det gällde barnens försörjning och fostran. Vardagslivet förvandlades till projekt där vetenskapen fick i uppgift att definiera normalitetens gränsvärden och hygienens värde.

Under 30-40 talet började man tala om det förebyggande perspektivet. Hälsa och hygien blev viktiga ord. Information, utbildning och övervakning blev viktiga redskap för att höja kvalitén på befolkningen. Alva Myrdal var första person att anordna en föräldracirkel i föräldra- och barnkunskap i ABF:s regi. Det kom dock att dröja till slutet av 1970-talet innan Myrdals tankar om föräldrautbildning fick genomslag. Under tiden däremellan skedde information/uppfostran via mödra- och barnavården rörande barnets vård, utveckling och fostran. Genom sina erfarenheter av föräldrautbildningar i USA och studier i psykologi såg

Alva Myrdal att det var möjligt att påverka människors beteenden och sätt att reagera på. Föräldrautbildningar skulle därför vara ett bra verktyg för att kunna skapa en kvalitativt bra befolkning (Halldén, 1990). Med Per-Albin Hanssons ursprungliga idé om folkhemmet (Gleichmann, 2004) och makarna Myrdals "Kris i befolkningsfrågan" (1997) fördes många nya tankar fram som rörde familjen och ledde fram till stora reformer. Däribland förvärvsarbete utanför hemmet för kvinnor vilket i sin tur ledde till nya idéer för barnomsorg. Barnen skulle garanteras en god omvårdnad och miljö i förskoleverksamheten, både materiellt, socialt, psykologiskt och pedagogiskt. Alva Myrdal (1997) ansåg därför att barnuppfostran krävde kompetens och utbildning. Att ge folkhemmets föräldrar grundläggande förutsättningar för de nya krav som ställdes i det moderna samhället kallade Alva Myrdal föräldrauppfostran och liknade det nästan vid ett yrke (Gleichmann, 2004).

På 60-talet i USA började ett forskarteam studera barns beteenden. Vikten av samspelet mellan föräldrar och barn slogs tidigt fast. Där ett negativt samspel finns kan ett barns beteendeproblem utvecklas och förstärkas. Pedagogiska program började därför utvecklas för att kunna hjälpa föräldrar till barn med beteendeproblem (Patterson, Littman & Bricker, 1967). I Sverige började diskussioner om föräldrautbildning ta fart igen under samma period. Sedan dess har utredningar gjorts som mynnat ut i flera betänkanden (Bremberg, 2004). 1968 presenterades den så kallade Barnstugeutredningen med förslag om föräldrautbildning för blivande mödrar på mödravårdscentraler. Förslaget gällde även för föräldrar inom barnhälsovård och föräldrar med elever i grund och gymnasieskola (Gleichmann, 2004). Under 1970 och 80-talet gjordes nya SOU utredningar angående behovet av föräldrastöd. Mål som föreslogs i SOU 1978:5 och 1980:27 (Gleichmann, 2004) var att ge föräldrar möjlighet att utöka sina kunskaper, få möjlighet att träffa andra föräldrar samt öka medvetenheten till samhällspåverkan. Studieförbund, förskola, skola och media ansågs som viktiga aktörer som kunde erbjuda stöd. I utredningen från 1997 betonas vikten av att föräldrarnas egna önskemål skulle ligga till grund för de teman som skulle tas upp i föräldragrupperna (SOU 1997:161).

4.2 Samhällsförändring

Giddens (2001) menar att lika stora grundläggande samhällsförändringar som skedde vid införandet av den industriella eran för cirka tvåhundra år sedan sker idag i det postindustriella samhället. Förändring har gått från produktion av materiella förnödenheter till produktion av information. I vårt postindustriella samhälle är vardagsrutiner inte längre förankrade i gamla

nedärvda traditioner. De normer och värderingar som förr var självklara kan inte föräldrar längre hänvisa till. Detta kan leda till en känsla av otrygghet i vardagstillvaron (Giddens, 2001). Föräldrars erfarenheter skiljer sig idag från barnens på grund av den snabba informationsutvecklingen i samhället vilket har lett till nya relationer och nya sätt att lära sig på. Individerna lär sig samhällets normer och värderingar i de sociala och kulturella miljöer man befinner sig i (Säljö, 2000). Idag finns många olika arenor för lärande som inte alltid delas av föräldrar och barn. Enligt Kristjansson i "Barndomen och den sociala moderniseringen" (2001) har samhällsekonomin och arbetsmarknaden förändrats då föräldrar inte enbart försörjer sig på industriell varuproduktion utan mer med kommunikation, administration, service och högteknologi. En annan stor förändring är att vi har gått från enfamiljsförsörjare till tvåfamiljsförsörjare. Vi lever i mer urbana storstadsliknande miljöer än förr som är planerade för barnfamiljer med BVC/MVC och förskolor/skolor intill. Förändring har även skett i föräldrelationen då allt fler skiljer sig och alternativa familjeformer uppstår. En ökad institutionalisering av barndomen har skett där mestadels av barnets uppfostran sker utanför hemmet (Kristjansson, 2001). Dessa förändringar har bidragit till förändringar av barnets uppväxtvillkor och föräldrars sätt att förhålla sig till sina barn. Kristjansson (2001) menar att ett resultat av en föränderlig tillvaro är att föräldraauktoriteten försvagas och det är svårt att sätta hållbara mål. De individuella och de kollektiva banden försvagas då individualismen i samhället ökar. Man ser till sitt eget hus i oroliga tider.

Nedan beskriver vi de socialpolitiska tankar som förts fram i syfte att möta samhällsförändringarna och dess effekter.

Kopplingen mellan regeringens ambitioner och föräldrautbildning framträder tydligt i dokumenten SOU 1978:5 och SOU 1980:27. Å ena sidan handlar en statlig styrning om att stötta familjen och främja den sociala gemenskapen mellan familjen och det omgivande samhället. Där föräldrarna tillskrivs kompetenser och förmågor. Å andra sidan ses föräldrarna ha bristfällig kompetens för att kunna ta ansvar för barnets fostran och utveckling. Samhället behöver gripa in och bringa ordning. Föräldrar behöver medvetandegöras om sin situation för att kunna bli goda föräldrar (Gleichman, 2004).

4.3 Generellt och riktat stöd

I SOU 1997:161 har begreppet föräldrautbildning ersatts av stöd i föräldraskapet.

I slutet av 90-talet utgår man från en betoning av att föräldrar vet bäst själva. Pendeln har slagit över mot mindre kontroll. I utredningen preciseras skillnaden av stödet i föräldraskapet mellan generellt stöd och riktat stöd, där det riktade stödet innebär att det av olika anledningar finns ett behov av särskilt stöd. Riktade verksamheter skraddarsys åt en speciell grupp eller individ. En verksamhet som är generell innebär en verksamhet som vänder sig till alla. Man kan skilja mellan obligatorisk och frivillig generell verksamhet. Skolan är till exempel obligatorisk medan bibliotek är frivillig generell verksamhet (Johansson, Jons, 2002). I utredningen (SOU 1997:161) framkommer att föräldrautbildning kan innefatta både förebyggande och kompensatoriska insatser när det gäller att stärka föräldrarna i deras föräldraroll. Empowermentmodellen lyfts fram som bygger på en grundsyn att individen har kraft att söka den information och kunskap hon/han behöver. Utformningen av innehållet i föräldrautbildningen överläts till större del än tidigare åt föräldrarna men det finns vissa ämnesområden som ska verka förebyggande där föräldrarnas kunskaper önskas fördjupas. Två synsätt som står emot varandra är samhällsansvarsmodellen kontra föräldra/individansvarsmodellen enligt Gleichmann (2004). Med samhällsansvarsmodellen menas att samhället initierar stödet för föräldraskapet. I förebyggande syfte ska kunskaper och uppfattningar föras ut i frågor som rör barns hälsa och uppväxtvillkor. I den andra modellen är det föräldrarna själva som arrangerar former för stödverksamhet. Utredningen visar på att båda dessa modeller behövs som komplement för att individens olika behov ska kunna tillgodoses.

4.4 Regeringens mål och syn på föräldrastöd

Regeringen ser insatser för barn och ungdomar som en investering som kommer människor till del senare i livet. Barn är påverkbara, både i sin fysiska och beteendemässiga utveckling som av samhällsförändringar och har inte möjlighet att välja miljö där levnadsmönster och vanor ingår. Att sätta in förebyggande insatser för barns goda levnadsvanor innebär långsiktigt goda effekter (Prop. 2007/08:110). Fram till 1994 användes termerna primär-, sekundär-, och tertiär prevention när man talade om preventivt arbete. Idag används en ny klassificering med termerna universell prevention som skall främja alla oavsett skillnader mellan hög- och lågriskgrupper, selektiv prevention som riktar sig till riskgrupper och indikerad prevention som gäller insatser för redan drabbade individer (Socialstyrelsen, 2008).

Målet som togs våren 2003 var att:

”skapa samhällliga förutsättningar för en god hälsa på lika villkor för hela befolkningen”
(Prop. 2007/08:110. Citat sid.19).

Detta är tänkt att ligga till grund för ett långsiktigt arbete för att ge barn och ungdomar goda och trygga uppväxtvillkor och därmed främja hälsan. Enligt socialtjänstlagen (2001:453) och FN:s barnkonvention (2006) har barn rätt till bästa uppnåeliga hälsa både fysiskt, socialt och psykiskt. En viss hälsonivå krävs för att barn ska kunna ta del av undervisning och kunna ha en aktiv fritid. Enligt rapporter (SOU 2006:77) så har ungdomars psykiska och fysiska ohälsa ökat i form av psykosomatiska symptom som depressioner, stress och ångest. I propositionen diskuteras riskfaktorer, frisk och skyddsfaktorer som har olika inverkan på barns och ungdomars utveckling utifrån studier om psykisk ohälsa. Ju fler identifierade riskfaktorer hos ett barn på olika nivåer (individ, familj, skola, närsamhälle) desto större risk för normbrytande beteende. Normbrytande beteende definieras som aggressiva, utåtagerande beteende mot människor och djur samt icke-aggressiva normbrytande beteenden som regelbrott, stöld och vandalisering. Risken att utåtagerande beteende som uppstår i barndomen ska fortsätta upp i ungdomsåren är stor (Andershed & Andershed, 2005). Skyddsfaktorer förklaras som faktorer som har positiv inverkan på negativ utveckling. Exempel på skyddsfaktorer kan vara egen förmåga (aktivitetsgrad eller social förmåga), goda känslomässiga band till familj och vänner samt externa stödsystem som skola, kyrka, förening med flera. Dessa hjälper ungdomen reagera på bättre eller annorlunda sätt på risker som skulle ha negativt utfall (Prop. 2007/08:110). Exempel på friskfaktorer hos individen kan vara positiva normer och värderingar, individuellt engagemang i skolan m fl. I omgivningen räknas stöd, uppskattning och ansvarsgivning m fl som friskfaktorer. Ju fler friskfaktorer desto större sannolikhet att ungdomarna utvecklar god hälsa och goda vanor (Antonovsky, 1991).

Samhällets uppgift är att stödja och komplettera föräldrar vid behov. Tidigt och brett generellt föräldrastöd kan förebygga problem och psykisk ohälsa. Riktat stöd vid särskilda behov kan vara avgörande för att undvika insatser från socialtjänsten som t ex placering utanför hemmet. För att nå de som inte är motiverade eller intresserade skall särskilt utformat föräldrastöd erbjudas för att väcka intresse att efterfråga stöd och hjälp hos t ex pappagrupper och grupper med ensamstående föräldrar. Statens Folkhälsoinstitut har gett ut ”Nya verktyg för föräldrar – förslag till nya former av föräldrastöd” som är en utredning med syfte att förbättra föräldrastödet. Lösningar som föreslås innebär att kommuner får ökat ansvar för

föräldrastödsinsatser men det är en lång process från idé till verklighet. Tidiga insatser minskar behov av dyra åtgärder på längre sikt (Bremberg, 2004).

4.5 Föräldrastödet idag

Föräldrastödet initieras idag av kommuner och landsting som har ansvar för barns rätt till en trygg och god uppväxtmiljö. Kommunen är suverän i beslut om hur det sociala arbetet ska bedrivas. Regeringen arbetar med att ta fram nationella riktlinjer för föräldrastöd och beräknas vara klara i december 2008 (www.regeringen.se). Länsstyrelsernas uppdrag utgår från riksdagens beslut år 2006 om nya handlingsplaner för narkotika och alkoholpolitiken för år 2006-2010. Uppdraget ger länsstyrelserna en utvecklingsroll där utvecklingsmedel skall fördelas till kommunerna inom tre områden: förebyggande insatser, tidiga insatser och behandlingsinsatser (www.ab.lst.se).

I regeringens proposition (2007/08:110) framkommer att mödra- och barnhälsovården fyller en viktig funktion under det första levnadsåret. Ambitionsnivån och utformningen för föräldrastöd är olika i kommunerna. Vissa kommuner har uppbyggt stöd kring barnets fysiska och psykosociala utveckling under hela uppväxten medan andra enbart upp till fem år. Endast ett fåtal kommuner erbjuder föräldrastöd till föräldrar med barn i tonåren och efterfrågan har varit stor där detta har provats. Det generella föräldrastödet och hjälpen bör utvecklas och utvidgas till att omfatta barnets hela uppväxttid upp till 18 år, vara frivilligt och utgå från barnperspektivet. Föräldrars möjlighet att kunna möta barnets behov, lyssna på barnet och göra det delaktigt i beslut som barnet berörs av skall utvecklas och stödjas. Föräldrastödet bör också utgå från föräldrars behov och intresse, så att både män och kvinnor attraheras av den. Den bör bedrivas pedagogiskt med fokus på att stödja en positiv utveckling hos föräldrarna utifrån forskning som främjar relationen mellan föräldrar och barn. Föräldrastödet ska utgå från ett helhetsperspektiv: familjens situation, relationer till andra barn och vuxna, barnets ålder och mognad, hälsa och skol- och fritidssituationer ingår i ett sammanhang där delarna påverkar varandra, även parrelationen och dess utvecklingsmöjligheter. De föräldrastödsmetoder som används bör vara evidensbaserade. Folkhälsoinstitutet har fått i uppdrag att pröva/utvärdera olika tillvägagångssätt att utbilda utbildare i föräldrastödsmetoder, kartlägga behovet av stöd och hjälp föräldrar efterfrågar samt kartlägga befintligt föräldrastöd på regional och lokal nivå (Prop.2007/08:110). BRIS har beviljats ekonomiskt stöd för att skapa en interaktiv webbplats för att ge råd och stöd till

föräldrar (www.regeringen.se). En DVD om föräldrastöd för barn mellan 3-9 har gjorts för distribution över landet från Folkhälsoinstitutet. Lokal samverkan utvecklas i form av Familjecentraler utifrån ett helhetstänkande både utifrån individernas behov och de olika professionernas kompetenser.

Utbildningens syfte är att ge föräldrar kunskaper för att kunna ge barnet rammar och värme genom diskussion och erfarenhetsutbyte (Prop.2007/08:110). En god relation mellan barnet och föräldrar eller vårdare leder till förutsättningar för god hälsa. Föräldern är en förebild vars beteende barnet tar efter och lär sig vad som är rätt och fel. Föräldrarna har ansvar vilket innebär tålmod, tid och förmåga att rätta och lösa barnets problem. Många känner sig ensamma i föräldrarollen och har inte tillgång till nätverk och upplever stress och frustration på grund av höga krav i tillvaron. Enligt BRIS anser barn och ungdomar att de har för lite tid med vuxna (www.bris.se).

Som vi sett har regeringen mål och riktlinjer för hur föräldrastöd skall bedrivas. För att ge exempel på hur arbetet med riktat föräldrastöd kan se ut i praktiken har vi intervjuat en ansvarig tjänsteman för folkhälsofrågor samt en IFO chef i en kommun om hur deras arbete bedrivs.

4.6 Arbete i kommuner

Det har aldrig varit lätt att vara förälder och med samhällets utveckling innebär det större och större påfrestningar för föräldrar idag. Det sociala stödet människor emellan var större i samhället förr då man var mera hemma. Idag ser situationen helt annorlunda ut och många lever mer för sig själva och känner inte ens sina närmsta grannar.

Riktlinjer finns på nationell nivå, regional nivå och på lokal nivå för hur föräldrastöd ska bedrivas. I folkhälsopropositionen framkommer att det är av stor vikt att arbeta förebyggande mot psykisk ohälsa och även med drogförebyggande arbete. Forskning har visat en framkomlig väg genom evidensbaserade metoder för föräldrautbildning (Bremberg, 2004), vilket är tryggt för politiker att ha som stöd när de fattar beslut om inriktning för verksamheterna ute i kommunerna. Tidigare kunde man se att inriktningen styrdes mycket utifrån modeflugor av föränderliga tyckanden. I varje kommun finns en folkhälsosamordnare som har helhetsperspektivet över folkhälsofrågor. Den övergripande tanken inom folkhälsan är idag att arbeta utifrån friskfaktorer. Detta är relativt nya tankegångar och har inte alls varit

en självklarhet länge. Genom att arbeta mer förebyggande finns det stora fördelar att dra i minskat lidande för enskilda individer och det finns även mycket stora samhällsekonomiska vinster med ett preventivt arbete. Att ha framförhållning är dock inte enkelt eftersom planeringen sker inför ett budgetår i taget och stora förändringar kan göras efter varje mandatperiod som kastar om planeringen.

I samarbete med MVC och BVC utvecklas Familjecentraler i kommuner runt om i landet. På en del platser finns öppen förskola i anslutning till Familjecentralen och även en icke myndighetsutövande socialtjänst. Man ser många fördelar med att arbeta ihop med olika professioners kompetenser då familjer kan stöttas när bekymmer uppstår. Arbetet genomsyras av ett främjande synsätt, det salutogena enligt Antonovsky (1991), vilket innebär att främja det friska, fungerande istället för att söka problem eller det sjuka. Det är dock en inriktningsfråga hur man ska kunna komma i kontakt med dem som man anser vara i störst behov av det erbjudna stödet som Familjecentraler har att ge.

För elever och familjer som har ett uttalat större behov av stöttning erbjuds riktad föräldrautbildning. För att fördela de resurser som finns så bra som möjligt i den kommun vi studerat inleddes riktad föräldrautbildning till familjer med stora behov av stöttning. På initiativ av förvaltningschefen bedrivs föräldrautbildning inledningsvis i projektform med till hälften externa medel då inte kommunens budget räcker för omkostnaderna. Redan efter första året har projektet bekostat sig självt, då en placering av en ungdom kunnat undgå som en följd av den positiva utveckling som skett efter att familjen kunnat stöttas och kommunen därmed sparat 900 000 kronor. Det finns dock skilda förhållningssätt hos professionella huruvida det är bäst med inkludering eller placering för stökiga barn som måste tas i beaktande inför fortsättningen av fördelning av medel. Förebyggande arbete kan vara svårt att bevisa. När metoden valdes för den riktade föräldrautbildningen i vår studerade kommun tog man särskild hänsyn till de lokala förutsättningarna då hälsoläget är mycket problematiskt i jämförelse med andra omkringliggande kommuner. Flera ungdomar stod inför beslutet om en eventuell placering på grund av problematiska hemförhållanden och mycket skolk och bråk i skolan. Personalförutsättning (hur många tjänster metoden krävde), vilken målgrupp man ville nå och vilka effekter som önskades var faktorer som togs hänsyn till och då var föräldrautbildningsmetoden Komet den som verkade vara bäst lämpad då den främst berör relationen till den unge och gränssättning. Hade generell föräldrautbildning bedrivits för

föräldrar som önskat en utveckling i sin föräldraroll och om mer resurser funnits hade kanske till exempel Föräldrakraft varit en lämplig metod.

4.7 Föräldraskapet idag

Att ta sig tid signalerar intresse och barns lycka består till stor del av föräldrarnas kärlek menar Brun Hansen (2006). Omsorg innebär att vara lyhörd för barnets eller den unges behov och önsknings. Det är viktigt att barnet får bli sedd, läst och förstådd när det försöker uttrycka sig genom att den vuxne tar emot det som uttrycks. Omsorg innehåller både en fysisk och psykisk sida. De fysiska behoven är synliga och därmed lätta att definiera med vällagad mat, kläder, boende. Medan den psykiska omsorgen kan vara svårare att beskriva, då osynlig omsorg handlar om hur man är tillsammans. Barn är känslomässigt beroende av vuxna genom att de är tillgängliga och erbjuder kontakt så att barnet kan få känna sig bekräftat. Om barn bemöts med närvaro och inkännande, respekt och intresse upplever de kvalitet i samvaron med vuxna. Tyvärr får många barn den synliga omsorgen men inte tillräckligt av den osynliga omsorgen menar Brun Hansen (2006).

Orsaker till varför föräldrar kommer i kontakt med föräldrautbildningar är för mindre barn bland annat normbrytande beteende som trotsbeteende och aggressivitet. Exempel på problem för äldre barn kan vara tobaks-, alkohol-, och drogmissbruk och kriminalitet. Genomgående för de olika programmen är att de vill stärka föräldrar i sin föräldraroll och ge dem verktyg för att förstå och hantera barnens beteende och på så sätt bättre kunna hantera familjens vardag. Genom att föräldrar får hjälp med att bryta negativa konfliktfyllda mönster bidrar detta därmed på längre sikt till att förebygga drogmissbruk, kriminalitet och psykisk ohälsa hos de unga.

Familjen av idag har utvecklats från att förr ha varit mer eller mindre autonoma kärnfamiljer baserade på traditionella glesbygds- och jordbrukstraditioner till flera olika nya familjekonstellationer. Familjen behöver inte längre utgöras av enbart mamma och pappa utan kan inkludera styvmammor och styvpappor eller ensamstående föräldrar. Detta innebär många olika relationer att förhålla sig till och en skicklighet i att kunna hantera dem (Kristjansson, 2001). Förr låg normer och värderingar som var självklara utifrån traditionella könsroller och arbetsfördelning till grund för socialisering av barnen. Man visste vad som var rätt och fel och vem som skulle göra vad. Idag har både könsroller och försörjningsmönstret förändrats då både kvinnor och män arbetar och det är upp till parterna i familjen att bestämma vilka

normer som ska följas och hur uppgifter ska fördelas. Detta innebär en ökad jämlikhet men också möjlighet till ökade individuella intressen som måste förhandlas fram istället för att de tidigare setts som självklara. Förhandling är så central att man kan kalla familjen för en avtals- eller förhandlingsfamilj enligt Schultz Jørgensen (1999). Häri kan bland annat ligga spänningar mellan de föräldrar som vuxit upp med traditionella mönster och de nya utmaningar vardagslivet ger (Kristjansson, 2001). Att förflytta sig mellan olika arenor som dagis, skola, arbete med flera (transssituationer) innebär en mycket vanlig konfliktkälla (Kristjansson, 2000) då tid kan ses som en knapp resurs som man ska vinna kontroll över eller maximera för att klara vardagen. Föräldrar hittar på knep för att skydda barnet mot tidspress genom till exempel gemensam planering med barnet om vad som skall göras under dagen. Detta sociala interaktionsmönster där barn är delaktiga bidrar till att ge barnen en känsla av att tiden kan och bör kontrolleras och användas rationellt (Kristjansson, 2000).

Förutom förhandlingsfamiljen talas det även om servicefamiljen och den iscensättande familjen enligt Brun Hansen (2006) där föräldrarna verkligen månar om sina barn fast de osynliga behoven ändå inte tillgodoses. I servicefamiljen blir barnet för mycket familjens centrum, och förälderns förnämsta uppgift att tillmötesgå och tillfredsställa barnets behov. Det som sker är att föräldern framträder som ganska anonym då de egna behoven får stå tillbaka eller att man inte vågar stå för sina egna behov eller brister i sin förmåga att leda barnet. Dessa barn kan få svårt att lära sig socialt samspel. Dessa barn efterfrågar inte service, (synlig omsorg) utan kontakt (osynlig omsorg) (Brun Hansen, 2006). I den iscensättande familjen organiserar de vuxna barnets liv utan hänsyn till barnets behov. Föräldrarna regisserar manuskriptet för vem barnet är och rollen det ska spela. De vuxna förväntar sig ett allt för moget beteende från barnets sida. Föräldrar behöver fråga sig själva om de har rimliga krav och förväntningar på sina barn. Ju större gapet är mellan det som barnen klarar av och vad som begärs av dem ju snabbare utvecklas olämpliga beteende mönster menar Brun Hansen (2006). Pendeln har slagit från att man som oftast sa nej när barnen frågade om något till att helst alltid säga ja menar Juul (2007). Det är därför viktigt att som förälder hitta balansen mellan att kunna säga både ja och nej. Att kunna säga nej är inte alltid lätt, därför kräver det omtanke, engagemang, mod och ärlighet. Det handlar om att ta hänsyn till sig själv och sin egen gräns men också till den andra människan. Han menar att ju större tydlighet det finns mellan det som sägs och vem personen är och gör leder till mer respekt och förståelse av omgivningen. Barnen får förmåga att vilja samarbeta med föräldern om den är tydlig vilket leder till minskad stress och färre konflikter enligt Juul (2007). Gränssättning är en utmaning

för många föräldrar där de behöver lära sig vara tydliga i sin kommunikation för att i sin tur lära barnen att kommunicera sina. Detta är en av de vanligaste orsakerna till att föräldrar vill gå en föräldrautbildning.

De svenska föräldrautbildningsmetoder som används har sitt ursprung i amerikanska metoder. Nedan beskriver vi bakgrunden till dessa manualbaserade metoder.

5. Manualbaserade föräldrautbildningar

Parent Management Training (PMT) är samlingsbeteckning för föräldraträningsprogram som utvecklades 1975 i Oregon Learning Center i Oregon, USA. PMT bygger på social inlärningsteori, kognitiv beteendeteori, inlärningspsykologiska principer, förstärkning och operant psykologi samt praktisk träning (Hultman-Boye 2008). PMT började användas under 1960-talet i USA där den främst riktade sig till föräldrar med bråkiga och trotsiga barn med tanken att det är familjens färdigheter att handskas med varandra och omvärlden som påverkar barns antisociala beteenden (Kling & Sundell, 2006). PMT har utvärderats under de senaste 30 åren och en markant beteendeförbättring har dokumenterats av föräldrar och lärare genom kontrollerade studier (Kazdin, 2005). Av de många metoder som finns runt i landet rekommenderar Statens Folkhälsoinstitut (Bremberg, 2004) tre manualbaserade föräldraträningsprogram, Cope, Komet (KOMunikationsMETod), och De Otroliga Åren. Dessa delas in i samspeleprogram för föräldrar till yngre barn och kommunikationsprogram för föräldrar till äldre barn och tonåringar. Av de metoder som Statens Folkhälsoinstitut rekommenderat har vi valt att beskriva de metoder som vi har utgått från i vår studie - Komet och De Otroliga Åren.

5.1 Komet

Komet är en svensk variant av nordamerikanska manualbaserade föräldraträningsprogram anpassade efter svenska förhållanden. Det är ett preventionsinriktat föräldraträningsprogram baserat på inlärningspsykologi, beteendeanalys och kognitiv beteendeterapi (Kling & Sundell, 2006). I Komet ingår många former av inlärning som modellinlärning, instruktion och "trial and error". Att aktivt prova nya beteenden hemma genom hemuppgifter är det mest framträdande pedagogiska verktyget (Hultman-Boye, 2008). De pedagogiska inslagen i Komet är även bl a rollspel, videovinjetter och lösningsfokuserade diskussioner. De inlärningspsykologiska principerna om förstärkning som visar sig i Komet är belönings- och kontraktssystemet där belöning visat sig fungera bättre än bestraffning vid inlärning av nytt

beteende (Hultman-Boye, 2008). Kometprogrammet finns i flera versioner för bland annat föräldrar till barn med utåtagerande 3-11 åringar (FöräldraKomet) och för föräldrar till tonåringar från 12-18 år (UngdomsKomet) (Hultman-Boye, 2008).

5.2 De Otroliga Åren

De Otroliga Åren grundades av dr Carolyn Webster-Stratton och bygger liksom föregående på bland annat social inlärningsteori vilket innebär att våra beteenden lärs in i samspel med andra människor (Webster-Stratton, 2005). Webster-Stratton influerades av Pattersons sociala inlärningsteori som utgår från att negativ förstärkning bidrar till utveckling av negativt beteende både hos barn, föräldrar och lärare. Om föräldrar och lärare lär sig möta barns negativa beteende på ett annat sätt kan de ge en positiv modell till barnen att ta efter i sitt beteende (www.theincredibleyears.com). De Otroliga Åren inkluderar även beteendemodifierande principer och samspelsteori, lekterapi, kognitiv psykologi, systemisk familjeterapi och gruppsykologi. Bland målen är också att skapa ett stödjande nätverk runt familjen (Solders, 2006). Den pedagogiska ansatsen bygger på hemuppgifter, arbete med videosekvenser, rollspel och praktiska tillämpningar samt att man uppmuntrar att föräldrarna tar kontakt med varandra mellan kurstillfällena (Solders, 2006).

5.3 Genomförande

Betoningen ligger på att föräldrar lär sig att först skapa en samhörighet, bygga positiva relationer genom lek (strukturerad lek i De Otroliga Åren) och samvarostunder (Komet), med odelad uppmärksamhet och beröm. Sedan kan föräldrar ställa villkor. Om föräldrar lär sig hantera ett visst moment i vardagen, till exempel konfliktfria frukostrutiner, kan det föras över till andra områden i vardagen vilket har en dynamisk aspekt. I samspelsprogrammen ordnas träffar med föräldrar (från max 6 till 10 barn) till barn mellan 2-12 år under ledning av anställda inom socialförvaltningar och ibland i projektform (www.ab.lst.se). Gruppen med ledare och föräldrar träffas mellan 8 – 15 ggr. Ledarna arbetar generellt två tillsammans utifrån videobaserat material över problemfyllda situationer och rollspelar med olika teman baserade på exempelvis konfliktfyllda händelser. Gruppdeltagarna får reflektera med hjälp av ledarnas frågor för att se olika möjliga lösningar. Fokus ligger på att lyfta det positiva hos gruppdeltagarna på samma sätt som de själva ska träna hemma med sina barn genom hemuppgifter. Vid grupptillfällena utbyts erfarenheter. Med hjälp av beröm i form av ett belöningssystem får barnet stjärnor för väl utförda vardagsaktiviteter. Dessa byts mot något som förälder och barn kommit överens om, till exempel en aktivitet med föräldern eller något

annat (Ormen-Komet). Föräldrar får träna sig i samspelssituationer i gruppen och hemma, lära sig tekniker för självkontroll i kritiska situationer och att lära sig avgränsa egna och barnets känslor (www.ab.lst.se).

5.4 Röster om metoder

Många föräldrar väljer att lyssna på experters hjälp idag och det finns risker med att experterna blir auktoriteter som föräldrar använder okritiskt. Detta har gått i jämn utveckling med att många inte vågar lita på sin egen intuition (Brun Hansen, 2006). I vårt postindustriella samhälle är det idag vanligt att tala om ”verktyg, modeller, koncept och metoder” och det är vad föräldrar efterlyser i sina frågeställningar menar den danske familjeterapeuten Juul (2005). Men Juul (2005) menar att problemet är att det inte finns några metoder som är generellt användbara eller konstruktiva. Det finns inte någon saklig pedagogisk eller psykologisk grund för att marknadsföra generella tricks eller knep enligt honom. Istället behöver man tänka att man behöver utveckla egenskaper och färdigheter. Barnläkaren Lars H. Gustavsson ser införandet av en mer auktoritär föräldraroll i och med föräldrautbildningar som oroväckande och som en tillbakagång (Holmsten, 2007). Det finns risker för objektivering av barnet om man söker ändra på det med tekniker. Men föräldrautbildning handlar inte metoderna i sig utan om kommunikation i mötet mellan förälder och barn menar Holmsten (2007).

6. Teoretiska perspektiv och begrepp

Med det sociologiska perspektivet som utgångspunkt av hur det postindustriella samhället (Giddens, 2001) präglar människors liv har vi sedan utgått från det sociokulturella perspektivet (Säljö, 2000) som teoretisk ram för vår studie när vi ser på hur föräldrar lär sig genom interaktion i en specifik kontext. Därtill använder vi begreppen verktyg (Säljö, 2000) och empowerment (Adams, 2003) som komplement i vår analys.

6.1 Teoretiska perspektiv

Det postindustriella samhället betecknar Giddens (2001) som ett samhälle präglat av sociala förändringsprocesser som fört oss förbi och bortom den industriella ordningen. Det postindustriella samhället är baserat på produktion av information och har inneburit lika stora samhällsförändringar som industrialismen medförde för tvåhundra år sedan. En av dessa

samhällsförändringar är individualismen vilket innebär att individen har större möjlighet än förr att forma sitt eget liv (Giddens, 2001).

Lärande och utveckling som sker inom den sociokulturella sfären har att göra med hur människor tillgodogör sig färdigheter, förståelse och kunskaper som är skapade och kommunicerade genom kultur enligt Säljö (2000). Kommunikativa processer är centrala i det sociokulturella perspektivet och genom kommunikationen blir individen delaktig i kunskaper och färdigheter. Som barn lär man sig att urskilja iakttagelser ur den mängd information varje situation innehåller. Genom att ta del av hur andra talar och föreställer sig världen kan barnet medvetandegöras. På detta sätt föds barnet in i pågående interaktiva och kommunikativa förlopp där det redan finns perspektiv och förhållningssätt inbyggda. Att kunna något innebär som regel att man behärskar en kommunikativ praktik det vill säga någon form av fysisk verksamhet kombinerat med färdigheten. T ex att känna till regler och taktiska grepp som gör att man kan spela schack. Kommunikativa förlopp för hur kunskap uppkommer och förs vidare kallas för sociogenetik (Säljö, 2000). Centrala kunskaper och färdigheter har bevarats och förts vidare i samspelet mellan de äldre och de yngre i alla kulturer och återskapats under alla sociala och historiska villkor. Lärande ur ett sociokulturellt perspektiv handlar om hur individer, organisationer och samhällen utvecklar, återskapar och håller aktuella kunskaper vid liv.

Den primära socialisationen sker i en mindre gemenskap i en familj, där de flesta av livets mest grundläggande och viktigaste kunskaper och färdigheter förmedlas som språk, regler för socialt samspel, hänsynstagande och insikter som är nödvändiga att ha för att fungera i samhället. Den sekundära socialisationen sker i skola och i andra institutionaliserade miljöer, där det råder andra villkor för lärandet. Barnet har inte samma känslomässiga band till institutionen och dess representanter och läraren har inte samma kunskap och insikt i hur barnet fungerar. Även sättet på vilket barnet kommer i kontakt med kunskaperna skiljer sig åt. I hemmet är pedagogiken som regel osynlig och kunskapen traderas genom att observera, ta efter och genom att delta i olika aktiviteter. Man lär i stunden till skillnad mot det dekontextualiserade lärandet som sker när inläringen blir ett mål i sig. I samvaron genom samtal sker kunskapstradering omedvetet och sett ur ett sociokulturellt perspektiv är frågan inte om utan vad vi lär oss.

I det sociokulturella perspektivet är kunskap inte enbart information som ligger lagrad utan det man kan använda sig av i sitt handlande i vardagslivet och utgör en resurs med vars hjälp man kan lösa problem, hantera kommunikativa och praktiska situationer på ett ändamålsenligt sätt. I lärprocessen kan behövas stöd. Med hjälp av att strukturera upp ett problem genom att fästa uppmärksamheten var man ska börja och hur man i ett givet läge ska fortsätta, bistås individen med så kallade kommunikativa stöttor (eng. scaffolds) och processen bryts därmed ner i mindre delar. Detta kan liknas vid en väggen som hjälper till att hålla den lärande på vägbanan genom övervakning och korrigerande av kursen. Den lärande kan få insikt i hur man kan definiera och tolka en uppgift genom sam-lyssning, sam-handling och sam-tänkande med den som stöttar. Här finns stor potential för kunskapsutveckling enligt Säljö (2000). Genom språklig kommunikation kan vi etablera gemensam förståelse när vi delar och lånar insikter, förståelse och perspektiv med vad andra ser. Kommunikation är ett sätt att re- presentera världen och göra den tillgänglig för diskussion. Hur man vägleder/leder fram till olika erfarenheter för barnet/den lärande. Om man låter individen ta ansvar och försöka, ger denne frågor om uppgiften som kan diskuteras får individen mer insikt i hur denne tänker och gör. Detta sätt är mer krävande för en förälder eller lärare till skillnad från att visa på svårigheter i uppgifter och komma med möjliga lösningar som leder till att föräldern eller läraren själv löst problemet. Vägen till barnets behärskning av färdigheter och redskap går via stöd för att sedan behärskas självständigt. Detta kallar Säljö (2000) appropriering (att ta till sig, ta över) av kulturella uttrycksformer. Kunskaps- och färdighetstraning enligt Säljö (2000) innebär att vi först möter resonemang och handlingar i sociala praktiker – vi förstår vad som sägs och görs och lär oss genomskåda dem, blir förtrogna med dem och kan till slut genomföra dem.

6.2 Begrepp

Begreppen verktyg och empowerment anser vi vara användbara i analysen av vår studie. Verktyg definierar vi utifrån Säljö (2000) som menar att vi använder dessa som en länk mellan oss själva och omvärlden för att lära oss saker samt förstå den verklighet vi befinner oss i. Verktygen kan vara av olika art, fysiska som instrument och redskap eller psykiska/mentala såsom talade eller skrivna ord (språk) och siffror (tecken). Språket kan ses som verktyg som innehåller symboler för kulturens normer och värderingar som binder samman kulturen (Säljö, 2000). Språket används av föräldrar i sociala interaktioner med sina barn och ungdomar och används som verktyg i föräldrautbildning. Begreppet empowerment använder vi i bemärkelsen att se till människans möjligheter att ta kontroll över sina omständigheter och med hjälp av sina egna resurser hjälpa sig själv och andra att öka

livskvaliteten (Adams, 2003). Andra aspekter av empowerment som vi använder är reflexivitet och medvetandegörande (Adams, 2003).

7. Resultatredovisning

Vi har delat in vårt resultat efter deltagarnas respektive ledarnas röster. Vid sammanställningen av vår empiri har vi utgått från de två huvudtemana föräldraskap och föräldrautbildningens betydelse. När vi redovisat vår empiri har vi sammansatt informanternas röster till en sammanhängande helhet vars röster vi låtit tala i möjligaste mån för sig själva.

7.1 Resultat av deltagarintervjuer

Deltagarintervjuer har vi gjort med tre kvinnor varav två avslutat sin föräldrautbildning under förra året. En av dessa mammor är ensamstående med fyra barn, varav det äldsta är utflugit och har två egna barn. Den andra intervjun gjordes med en mamma som har två barn, där pappan inte deltagit i föräldrautbildningen. Den tredje intervjun gjorde vi med kvinna som går föräldrautbildning för närvarande och har ett par gånger kvar, hon och hennes sambo går tillsammans och de har två gemensamma barn. Två av familjerna har tonåringar med barn i högstadieåldern och har deltagit i UngdomsKomet och en familj har barn i lågstadieåldern och deltar i FöräldraKomet.

7.1.2 Föräldraskap

Gemensamt för de tre intervjupersonerna är att de blivit erbjudna att gå föräldrautbildning genom skolan på grund av barnets skolsituation. Situationerna har skilts åt för de tre, men problematiken har rört sig om mycket utbrott och okontaktbarhet och låg motivation för det yngre barnet, för de äldre var det mycket frånvaro från lektionerna som kunde uppgå mot flera månader som varit orsak till skolans initiativ. Tankar om byte av skola har figurerat. I hemmet har det också varit problematiskt med raseriutbrott, svårigheter i vardagslivet som att kunna gå och handla utan tjat och även uttryck om psykisk ohälsa med självskadebeteende och uttalade tankar om att det vore lika bra att avsluta livet i några av fallen. För någon av familjerna har det varit problematiskt under större delen av barnets uppväxt medan det för någon eskalerat till högstadieåldern.

Deltagarna har berättat att de känt sig uttömda och upplevt att de gjort allt de kunnat och tänkt vad kan man göra mer? Den största livsuppgiften och samtidigt den värsta utmaningen

individer har är att uppfostra sina barn. Känslan av misslyckande har gjort att en uttrycker att man verkligen ska ifrågasätta om man ska ha barn eller inte eller om hon åtminstone skulle ha väntat längre. Det är svårt att vara en bra förälder idag när man måste jobba så mycket anser flera. Hur ska man hinna fostra sina barn när man jobbar heltid och ser varandra endast på morgonen och kvällen? Hur mycket är det föräldrarnas ansvar och hur mycket ansvar kan man lägga på kommunerna och staten? Stressen över allt som ska hinnas med är stor och det är svårt att få tillräckligt med tid för barnen. Tåget går så fort att man stänger av och inte ser till slut. Det stressade samhälle gör barnen stressade också. Den yttre bilden är kravfull över hur en bra förälder ska vara och det är lätt att jämföra sig med andra där idealet uppgår mot en stålmamma som ska klara allt. Jobba heltid, inte vara sjukskriven eller arbetslös, gärna vara bullmamma och ha ett välstädat hem, en del släpper inte in någon om det inte är riktigt rent, ha duktiga barn och se till att de får gå på mycket aktiviteter och samtidigt ha egentid. Curlingföräldern skjutsar runt barnet och eliminerar eventuella konflikter på förhand genom att se till att barnet inte får pannkakor med hål i för att undvika utbrott. När man sedan kommer till helgen vill man bara göra allt roligt ihop och om man inte har haft tid tillsammans under veckan ska man fostra dem då? Alla är föräldrar av sin tid och det är inte lätt att leva ihop som familj med barn. Förr hade man mer givna roller, kanske blivande föräldrar inte har samma förväntningar att leva upp till idag över hur länge man till exempel ska amma och idag är det ok att köpa bullar på ICA. Relationen till den äldre generationen har försvagats idag och nätverken likaså, vilket innebär att det inte har funnits så mycket stöd för föräldrarna. Barnets roll har också förändrats över tid, förr hjälpte man till mera, idag behöver barnen inte göra något och de får allt serverat. Nu är det flower-power barnen som har blivit föräldrar och har man inte själv fått några gränser så vet man kanske inte hur man sätter gränser då det ligger nära till hands att utgå från sin egen uppväxt. Det är svårt att avgöra vad som är rimliga krav på barnen i förhållande till barnets ålder och att lära dem att ta ansvar.

7.1.3 Föräldrautbildning

I våra intervjuer har det framkommit olika tankar omkring föräldrautbildningen. Det har varit stärkande för föräldrarna att få möta andra och känna att man inte är ensam om att ha en jobbig tonåring eller en besvärlig situation med sitt barn, utan att det faktiskt finns fler som har det liknande. Annars är det lätt att gå och tänka att det är nog bara hos mig det är ett sådant kaos. Det skulle behövas föräldrautbildning lägre ner i åldrarna inför kommande behov för att kunna möta de olika utvecklingsstadierna ansåg några och alla tyckte att alla föräldrar egentligen skulle behöva gå en sån här utbildning oavsett om man har problem eller inte.

Någon tänkte att man kanske skulle behöva gå en kurs till när barnet blivit äldre men att grunden förhoppningsvis är lagd nu så att det inte behöver bli sådana konflikter senare. Det kan vara svårt när inte båda föräldrar deltar. Värdet av att hem och skola arbetar parallellt med liknande tankar, med ART (Aggression Replacement Training) för de äldre och med uppmuntran för de yngre ansågs också viktigt.

Gruppen med omkring fem till sju deltagare ansågs lagom stor då alla kunnat komma till tals. Efter kursens avslut har inte gruppmedlemmarna behållit kontakten. Gruppledarnas kunskap ansågs viktig, då det är skönt att de vet vad man pratar om. Gruppens delaktighet har lett till att tips och idéer som initierats genom ledare, blivit till flera olika lösningar över hur samma idé kan användas på olika sätt. Vi lyssnade på varandra så en förälder och om det inte funkade så kom någon med andra förslag på hur man kunde göra istället. Alla barn är inte likadana. Det var bra att få beröm även för föräldern och att våga vara ärlig och inte spela teater. Komet är en hjälp för dem som har problembarn men informationen är viktig och innehåller sådant som många inte tänker på. Inom Komet ges verktyg för att kunna hantera situationer med barnet bättre. Man jobbar med en (tanke) pyramid där botten ska bestå av en gemensam stund, beröm, och uppmuntran, den nedre delen måste vara mycket mer än kraven som kommer högre upp. Man kan inte jobba högre upp om man inte jobbat med botten. Man behöver lägga in fem bra saker för att kunna ta ut ett krav, en tillrättavisning eller tjat. Man kan se det som en spargris med insättning och uttag. En kvart om dagen skall ägnas åt sitt barn, föräldrar inser värdet av att ha kvalitetstid tillsammans. Under kursen pratade de i nästan tio veckor om att bry sig om barnen och engagera sig för en stund så en. En deltagare uttryckte att hon lärt sig att sätta barnet i centrum. Sådant tänkte man inte på innan menade hon. Deltagarna får med sig värdet av att avsätta en kvart om dagen då barnet ska få styra.

Belöningssystemet som deltagarna har arbetat med har fungerat bra, för någon av deltagarna hade det kostade mycket, medan någon var förvånad över att det som barnet efterfrågade inte var några kostsamma saker utan att bara vara tillsammans och baka eller gå i skogen. Man kan då undra vad man gjort tidigare uttryckte hon. En annan sa att ju mer de får desto högre krav ställer de. Barnet får vara med och skapa en gemensam regel, t ex att prata i normal samtalston istället för att stå och gapa eller dra i nödbromsen för att inte bråk med syskon ska eskalera. Man hittar vad som är rimligt och meningen är att barnet ska lyckas med de uppsatta målen. Att förbereda barnet på nästa steg är också ett viktigt verktyg. Att ge beröm är väldigt viktigt, någon har uppfattat att det är det viktigaste, man märker en skillnad över tid av att ge

beröm och det är även viktigt att försöka hålla det man säger och inte ge med sig. En har varit emot belöningsystemet tidigare men har fått vända där när mamman sett hur barnet kämpar och får lön för mödan. Belöningsystemet har haft varaktig effekt, ungdomen hänger fortfarande upp jackan. Deltagare inser att barnen lär av hur föräldrar är hemma.

En har lärt sig rakare kommunikation. Kommer barnet och vill prata har en deltagare lärt sig att säga att hon bara ska göra klart sen kommer hon. Då känner barnet att hon menar vad hon säger och att det är viktigt att inte använda ironi. Det förekommer inte lika ofta uttalanden som "ni tycker inte om mig, ni bryr er inte om mig", då barnet nu känner att vi bryr oss. En funderar över vad som kunnat göras annorlunda och en annan om sitt bemötande. Hon tänker över hur man känner sig om man blivit avsnäst. En funderar över om hon tänker för mycket. Efter föräldrautbildningen har mycket blivit bättre men det är ändå en bit kvar. Man tar in information och sen är det svårt att fullfölja till 100 %. Det är svårt att ge något som man inte själv har fått. En deltagare insåg att barn måste ha motstånd för att växa vilket de gör när de känner att de klarar av något.

7.2 Resultat av ledarintervjuer

Vi har valt att intervjua två personer som är ledare för De Otroliga Åren och två ledare Ungdomskomet i olika kommuner i Västsverige. Ledarna för De Otroliga Åren är socionomer och arbetar med föräldrautbildning 25 % och på familjecentral och specialinriktad familjeförskola övrig tid. På Ungdomskomet arbetar en socialpedagog och en habiliteringsassistent från socialtjänsten inom ett samverkansprojekt mellan utbildningsförvaltning och socialförvaltning men har grupper gemensamt för föräldrar utanför projektet.

7.2.1 Föräldrautbildning

Föräldrautbildningarna är medvetet valda utifrån målsättningen att arbeta med föräldrar som upplever sig ha problem i sin relation eller kommunikation med sina barn. De Otroliga Åren riktar sig till föräldrar med barn mellan 3-9 år och Ungdomskomet till föräldrar med ungdomar mellan 12-18 år. På De Otroliga Åren underlättar ledarna för föräldrar att delta genom att komma och hämta dem, anordna barnpassning och ordna med mat. Kursen varar 13 veckor med en uppföljning efter 3 månader. Ungdomskomet hålls i 9 veckor med uppföljning efter 2-3 månader. I uppföljningen repeteras kursens innehåll och vägledning ges.

Föräldrar erbjuds gå föräldrautbildningarna via barna- och mödravårdscentraler, förskola, skolan och socialtjänsten eller annonser i pressen och på kommunens hemsida. Bägge föräldrar erbjuds gå, även om de är separerade och går de tillsammans har det visat sig varit positivt. Överlag är det mammor som deltar. Många föräldrar till barnen i De Otroliga Åren upplever de små barnen som trotsiga, tjatiga och bråkiga samt att de själva inte har mandat som föräldrar. De känner sig låsta i invanda mönster de inte tar sig ur och kommer för att få redskap och hjälp med gränser som de anser sig vara dåliga på. Föräldrarna kan ha sökt hjälp i många år för uppfostringsproblem, kanske hos BUP eller barnmedicin men bara fått förklaringsmodeller med sig och inte känt att de fått något de kan hjälpa sina barn med. Många föräldrar till tonåringar i UngdomsKomet efterfrågar stöd i sin föräldraroll då de upplever sig ha det problematiskt hemma med många konflikter med sina ungdomar som är bråkiga, skolkar och misslyckas i skolan, missbrukar alkohol och droger eller är på väg in i kriminalitet. Även föräldrar kan ha svårigheter, svår social bakgrund och ha samspelssvårigheter med sina barn där de upplever en vilshenhet när det gäller föräldraansvaret och ensamhet i sin föräldraroll.

Innan föräldrarna börjar kursen har ledarna ett möte med föräldrarna där information ges om vad som förväntas av dem som till exempel att alla får komma till tals, redovisa hemuppgifter och vara aktiva i att spela rollspel. Ledarna styr diskussionen efter en dagordning och berättar att de står för tydligheten och ramarna. Inledningsvis går man igenom förhållningssättet i gruppen det betonas att man kommer arbeta med att stötta, bejaka och bekräfta varandra med respekt i gruppen. En kontaktlista går runt som föräldrarna uppmuntras att fylla i. Frågor som uppkommer bollas alltid tillbaka till föräldern och om den inte kan svara går frågan vidare till de andra föräldrarna. I sista hand erbjuder ledarna exempel de hört från andra föräldrar. Genom att se filmer med exempel på problemsituationer får föräldrar möjlighet att komma fram till principer man kan använda för att lösa problemen. Ledarna förhåller sig till föräldrarna som de bör förhålla sig till sina barn och ignorerar principer som inte är käcka och lyfter de som är bra. Det är föräldrarna som kommer med exempel men vi styr dem att komma in på det. Det är gruppen som gör det stora arbetet. Ledarna anser att arbetet med manualen och att använda gruppen som metod går hand i hand. Kommer det upp intressanta ämnen som man skulle kunna prata länge om under processens gång kan det finnas en motsättning i att behöva gå vidare med manualen.

En grundprincip för programmen är samspel/samvaro, att i kommunikation med sitt barn lära sig bygga relationer med dem genom att tillbringa tid enbart med dem i fokus. Föräldrarna får i utbildningen öva på att berömma barnet och förstärka det positiva genom hemuppgifter. Samvarostunderna skiljer sig mellan de yngre och äldre barnen i Komet då samvarostunderna kan uppfattas naturligare och lite lättare för de yngre. För de äldre kan det handla om att planera in en samvarostund utan konflikt vilket kan innebära att föräldern sitter bredvid sin tonåring fem minuter utan bråk. De ungdomar vars föräldrar går Komet har väldigt lite beröm med sig då konflikter har tagit över i relationen. De har ofta väldigt struligt och har kommit långt från samvarostunder. Föräldrarna blir medvetna om vad de lägger i stunderna, när de ska få till dem och börjar tänka ut strategier för att göra de konfliktfria.

På De Otroliga Åren utgörs en hemuppgift av 10 minuters lek på ett strukturerat sätt där barnet får leda leken och den vuxne beskrivande kommentera den för barnet. Poängen med leken är att den är lärande. Barnet ska leda men är samtidigt ett samspel mellan föräldrar och barn. Detta ska leda till reducering av konflikter och är även en övning i gränssättning då leken måste avslutas efter 10 min. Leken blir då en trygghet som återkommer varje dag och oftast lyssnar barnet bättre efter den intensiva stunden. Det är mycket träning, diskutera och titta på andra föräldrar och träna själva. Ögonkontakt och fysisk beröring betonas som viktigt när man ger beröm. Allt för att höja självkänslan hos barnet. En gemensam grundtanke är att barn endast kan förändras om föräldern förändrar sig. Föräldrar lär sig alternativa strategier för att motverka konfliktupptrappning och agerar därmed annorlunda. Förtroendekontot fylls på och barnet får ut en positiv samvaro. Ledarna lyfter föräldrars goda exempel och det positiva med initiativ även då en lösning kanske inte blev så lyckad.

Det är av stor betydelse att som ledare uppmuntra, motivera engagemang och förstärka drivkraften att arbeta vidare. Ledarna talar om ett förtroendekonto där en sida består av uppskattning, beröm, uppmuntran och tid tillsammans på den ena sidan. På den andra sidan finns krav och gränssättning. Forskning säger att om man ska lyckas med gränssättningen ska uppskattningen uppgå till 4-5 gånger mer. Samvarostunderna är till för att bygga och fylla på förtroendekontot och de jobbar vi med hela tiden särskilt från gång 1-6. Vid gränssättning och konflikthanteringar tar man ut från förtroendekontot. Vid gång 7-8 pratar vi om ignorering eller avledning av beteende föräldrar vill se mindre av hos barnen som svordomar och tjat. Oftast vill föräldrarna börja prata om gränssättning men om man arbetar efter grundprincipen om goda samvarostunder så minskar med tiden behovet av gränssättning. Det finns de

föräldrar som är rädda för att bli för disciplinära och militanta när de har hört och sett på TV om ”time-out” som används i De Otroliga Åren. Det är meningen att den ska fungera som en mjuk möjlighet för barnet att få lugna ner sig på i en egen vrå med hjälp av den vuxne. ”Time-out” följs alltid av beröm eller något positivt och barnet behöver inte be om ursäkt eller känna skuld. Föräldern får en modell som denne kan välja att använda eller inte. Det är tänkt som en hjälp att tydliggöra vad de vill istället för att både barnet och föräldern får utbrott som leder till att bägge mår dåligt och känner skuld efteråt.

Till hjälp för att bygga relationer har föräldrarna belöningssystemet Ormen eller Uppdraget. Belöningssystemen är till för föräldrarna att lära sig berömma sina barn. Ormen innebär att barnet får en guldstjärna för avklarade uppdrag och efter ett visst antal stjärnor kan de bytas in mot en uppgjord aktivitet eller belöning som barn och föräldrar kommit överens om. Uppdraget går ut på att ungdomar och föräldrar i dialog kommer överens om uppdrag som ungdomen förväntas klara av att utföra till 50 % för att få en överenskommen belöning. Genom att sammanfatta för ungdomen hur bra uppdragen har gått kan ett gott beteende bibehållas. Ledarna betonar ”uppmärksamhetsprincipen” vilket innebär att det beteende som uppmärksammas kommer öka. Det gäller bra som dåliga beteenden. Många föräldrar har hamnat i det läget att de uppmärksammar det som inte fungerar för det är så mycket som inte fungerar. Föräldrar instrueras i hur de kan tillämpa ignorering av ett icke önskvärt beteende.

Träffar med andra föräldrar blir som ett andningshål där de känner att de kan vila från omgivningens förväntningar, konflikter med barnen och krav som kan kännas tuffa och dömande från skola och socialtjänst. De tycker att det bästa är att träffa andra i samma situation och känna att de inte är ensamma. Föräldrar upplever att de fortlöpande får insikter och aha-upplevelser. En del inser när kursen är slut att de behöver av och är redo att arbeta med parrelationen. Kursen är intensiv och kan innebära att en del förloras efter hand. Ledarna kan se vikten av att ha fler än en uppföljning efter 3 månader för att se hur kursens innehåll håller i förlängningen.

7.2.2 Föräldraskap

Ledarna upplever att föräldrarna verkligen får något konstruktivt med sig som är lätt att ta till sig eftersom de bygger upp kunskapen hos dem i lugn och ro. De får chans att träna. Det är ett bra sätt att förändra sitt förhållningssätt på. Det är en ynnest att få vara med när föräldrar kommer till insikt att de haft stunder och samtal med sina tonåringar de inte upplever sig haft

på flera år. Just att det är en utbildning upplevs inte bli så hotfullt för föräldrarna som inte ifrågasätts eller bedöms utifrån deras oförmåga. Istället betonas föräldrarnas styrkor och framsteg. Eftersom föräldrarna inte blir ett ärende hos socialtjänsten har de en möjlighet att få positiv bild av socialtjänsten. Många föräldrar har dåliga erfarenheter av skolan så att ha klarat genomföra en föräldrautbildning gör att de känner att de i alla fall kan något.

Ledarna beskriver vårt samhälle som ett informations- och konsumtionssamhälle där vi har stora krav på oss som föräldrar. Föräldrar ska vara engagerade i allt, dagis, skola och läxor. Tonåringar har fritidsaktiviteter samtidigt som man ska hinna umgås och hinna fånga ungdomens initiativ som många gånger är dolda. Det kan vara svårt att få ihop alla bitar med långa, stressiga arbetsdagar. Många föräldrar tycker de har tid för sina barn när de kommer hem. Men när de får 10 minuters lekläxa i hemuppgift inser de att de faktiskt inte har den tiden då det ska hinnas med bland annat middag, tandborstning och barnprogram. Sedan finns det de föräldrar som är hos barnen alldeles för mycket så gränser inte kan sättas alls. Ingenting blir gjort av städning, tvättning m m om barnet är med och kräver att föräldern ska leka. Många föräldrar upplever att de leker med sina barn och ger dem allt. Det är så med många föräldrar att de sätter för få gränser. Barnen tänjer och tänjer på gränserna tills de brister och föräldrarna blir galna. En del föräldrar tror att om de är snälla får de snälla barn.

8. Analys av deltagares och ledares perspektiv

Med hjälp av Säljös (2000) sociokulturella perspektiv om lärande och utveckling som teoretisk ram har vi analyserat vårt intervjumaterial mot bakgrund av hur individer är präglade av de postindustriella samhällsförändringarna (Giddens, 2001). Ur huvudtemat föräldraskap framstod underteman: utmaningar, tid och föräldraroll. Ur huvudtemat föräldrautbildning framstod underteman: föräldrautbildningens och gruppens betydelse samt verktyg. Många av dessa teman gick in i varandra liksom även deltagarnas och ledarnas röster överensstämde. Därför valde vi att analysera deltagares och ledares perspektiv gemensamt under varje tema.

8.1 Utmaningar

”Man tycker det är så intressant, man får nya – känner sig så uttömd, man har gjort allt, vad kan jag göra mer.” Mamma till fyra barn.

Problematiken som dessa föräldrar har mött i relationen till sina barn är på många plan, dels i samspelet inom hemmet men även inom skolans värld. Psykisk ohälsa, låg motivation, skolka, missbruk och normbrytande beteende har gett anledning till stor oro och känsla av misslyckande för föräldrarna. De har upplevt att de kommit till slutet av sig själva och har uttryckt att de verkligen inte vet vad de ska göra då de upplevt att det provat allt de kunnat tänka sig. I den här situationen har möjligheten att få komma och möta andra föräldrar och få tillfälle att dela sina upplevda utmaningar ett oerhört stort värde. I interaktionen med andra framstår alternativa lösningar. Detta anser vi stämmer väl överens med vad Säljö (2000) menar med att individer kan etablera gemensam förståelse när de ges tillfälle att samlyssna och samtänka med varandra för att därigenom bli medvetandegjorda om sina situationer (Adams, 2003). Föräldrautbildning ser vi här som ett sätt att stärka föräldrar i att kunna hantera sina konfliktfyllda vardagssituationer och därmed bidra till en förstärkt känsla av hanterbarhet, mening och sammanhang enligt Antonovskys (1991) tankar om KASAM. Allas situationer ser olika ut, men genom att få bli lyssnad till och få uppleva bekräftelse leder i förlängningen till empowerment för den enskilde individen (Adams, 2003). Genom att ledarna hjälper föräldrarna bryta ner de problemsituationer som synes jättestora till mindre delar (mål) fungerar ledarna som stöttor för föräldrarna på samma sätt som föräldrarna ska fungera som stöttor för sina barn så kallade ”scaffolds” (Säljö,2000).

8.2 Tid

”Jag tror, känner att det här tåget går så himla fort, man ser inte till slut.” Småbarnsmamma.

I vår analys ser vi tiden på olika sätt. Dels som en bristvara som är en effekt av det postindustriella samhälle (Giddens, 2001) vi alla är en del av och dels som ett verktyg att bygga relationer med. En mamma uttryckte att det inte är så lätt att hinna med att fostra barnen när man bara ses morgon och kväll. Säljö (2000) menar att de emotionella banden finns i familjen där den primära socialisationen sker. Eftersom barnen i dagens samhälle får en stor del av sin uppfostran utanför hemmet ser vi att det i stor utsträckning sker en sekundär socialisering enligt Säljö (2000) och att Alva Myrdals (1997) tankar om de professionellas kompetens som uppfostrare till viss del ersätter den egna familjens betydelse. Vi uppfattar tid som en bristvara för föräldrar när de börjar föräldrautbildningen. Men efter hand lär sig föräldrarna använda den tid de har som ett verktyg för att bygga goda relationer. Brun Hansen (2006) menar att genom att ta sig tid signalerar man att något är viktigt. Gemensamt för alla våra deltagare är att de upplevt vardagslivet som oerhört stressigt och kravfyllt och att det är

svårt att få tiden att räcka till för allt och alla. Vanliga vardagssituationer som gemensamma mattider, att komma i ordning och iväg i tid innebär konflikter (Kristjansson, 2001). Tiden förändras inte när man har gått en föräldrautbildning men föräldrarna lär sig att bättre ta tillvara på den tid de har genom att ha fokuserad samvarotid med varandra. Det är i mötet (Buber, 2004) man ser varandra för vem man är och inte enbart för vad man gör eller inte gör. På detta sätt kan föräldern bekräfta barnet och ge det en positiv självbild.

Ledarna uppfattade att det var många föräldrar som tyckte att de tog sig tid med sina barn, men när det i praktiken gällde 10 minuters lek eller 15 minuters konfliktfri samvaro med sitt barn var det många som uttryckte att de inte hade tid för det för de hade så mycket andra måsten. När föräldrar blir medvetandegjorda kan de lära sig att läsa sina barn på ett bättre sätt. Andra gav all sin tid till sina barn och behövde lära sig att visa barnet att de inte alltid kunde finnas tillhands för att inte vardagsaktiviteter skulle komma i skymundan med konflikter som följd.

8.3 Föräldrarollen

”Yttre bild, ja vi ska ju vara stålmammor/stålmannen allihop. Vi ska fixa allting. Allt ansvar ligger på föräldern.” Mamma till fyra barn.

Mammorna i intervjuerna ger uttryck för hur omgivningen anser att föräldrar ska vara och hur svårt det är att uppfylla den rollen. Det är en konst att välja huruvida man ska baka bulla själv eller köpa dem och hur mycket man ska orka engagera sig i skolan när det är problematiskt med barnen och samtidigt heltidsarbete. Förutom det får man inte vara arbetslös eller sjuk då det ger ekonomiska effekter och sämre anseende i omgivningens ögon. Säljö (2000) menar att kunskap skapas och återskapas i en kultur i samhandling, samtänkande och samlyssning med varandra. Vi delar andras åsikter och lyssnar till nya idéer samtidigt som vi ger av våra egna. Är man som mamma ensam och villrådig om vilka normer och värderingar (Giddens, 2001) som bör gälla, var gränser bör sättas för sig själv och barnet kan föräldrautbildningen innebära stöd. I vissa fall kommer dock deltagarna till en punkt då de blir medvetna om vad som bör göras men de ser inte hur det ska gå till (Säljö, 2000). Försök på försök har gjorts men förändring lyckas inte fullt ut. Vi kan se att lärprocessen tar tid. Med Deweys (2005) tankar om learning by doing får deltagarna möjlighet att öva på hemuppgifter och reflektera i grupp över lösningarna. Vi ser att föräldrautbildning kan behöva kompletteras med andra stödjande

åtgärder för att ge vägledning ur ett mönster som är svårt att bryta. Det är ibland svårt att ge det man inte har.

8.4 Föräldrautbildningens och gruppens betydelse

”De lyssnade på mig och jag lyssnade på dem och så diskuterade man och så sa en förälder har du tänkt att man kan göra så istället?” Tonårsmamma.

”...utav en grej blev det fem grejer istället”. Mamma till fyra barn.

”Lyfta föräldrars goda exempel när de kommer hela tiden. Hela tiden lyfta det positiva med initiativet ...Uppmuntra, motivera hela tiden engagemanget....Det är ju inte så att man går hem och så gör man en uppgift och en lösning som man tycker som förälder blev så himla lyckad. Men man har jobbat med det och man är beredd att komma tillbaka och diskutera det med allihopa.” Ledare UngdomsKomet.

Genom att diskutera sina erfarenheter i gruppen övar sig föräldrarna i att sätta ord på och benämna de situationer de varit med om. Det som är positivt lyfts fram vilket leder till att föräldrar stärks i sin föräldraroll. Föräldern behöver känna att denne kan bemästra sin situation för att i sin tur kunna stärka barnet framöver. Detta tolkar vi som en viktig del i föräldrautbildningen för föräldrarna. De delar med sig av sina erfarenheter, får positiv feedback i gruppen och bär med sig hem en känsla av att kunna hantera kommande situationer. Detta ser vi som ett exempel på empowerment enligt Adams (2003).

Ett mål med förändringsarbete tillsammans med vuxna är att med hjälp av gruppen utveckla människors förmåga att se sin egen situation, att mobilisera sina egna och kollektivets resurser och att beakta problemen i ett meningsfullt sammanhang (Andresen, 2002). Deltagarna uttryckte att en grupp på 5-7 personer var lagom för att våga delta och ledarna menade att en liten grupp möjliggör mer omhändertagande. Ledare och föräldrar rollspelar och delar med sig av sina erfarenheter av olika problemsituationer och vilka lösningar de provat för sina hemuppgifter. I gruppen, med hjälp av ledarnas frågor, diskuteras alternativa lösningar som kan vara intressanta även om problemen inte är samma för alla. Enligt Andresen (2002) påverkas både gruppens struktur och dynamik av ledarens stil och vi märkte betydelsen av vilken roll ledaren tar sig. Ledarna betonade att de i sista hand ska komma med förslag till lösningar.

8.5 Verktyg

”De pratar mycket om den här pyramiden, att botten ska bestå, man kan liksom inte jobba med saker högre upp om man inte har arbetat med botten. Det är mycket det här med beröm, en gemensam stund, uppmuntran och sånt där. Det måste vara mycket mer än de här kraven som kommer högre upp då.” Småbarnsmamma.

”Har man en god relation ger det där sig själv med gränssättning.” Ledare UngdomsKomet

Deltagarna har efterfrågat verktyg för att bättre kunna möta de utmaningar de ställs inför i relationen till sina barn. I föräldrautbildningen får de med sig strategier för hur de kan bygga upp relationen till sitt barn att ha som grund att stå på. En regelbunden samvarostund bygger den gemensamma relationen med hjälp av beröm och belöningar. I kommunikationen bekräftar vi varandra och definierar oss själva enligt Nilsson och Waldemarsson (1994). På detta sätt utvecklas en positiv självkänsla hos barnet. Föräldrarna arbetar med ett förtroendekonto som kan liknas vid en spargris där det gäller att ha fem gånger fler insättningar för att kunna göra ett uttag, dvs. att framföra en gränssättning eller liknande. Att bli medvetandegjord över hur mycket kvalitetstid man ägnar sig åt sitt barn kan vara en god början till att aktivt se till att ha sitt barn i fokus under en avgränsad tid. Detta kan verka självklart men under intervjuerna framkom att det inte är helt enkelt att få till dessa stunder i praktiken varje dag. De gånger föräldrarna blivit medvetna över sitt handlande har inneburit en positiv effekt. Många gånger har man bara gått bredvid varandra och föräldern har gett synlig omsorg när barnet även behöver osynlig omsorg (Brun Hansen, 2006). Adams (2003) menar att med hjälp av reflexivt tänkande kan vi få förståelse för att kunna lösa problem för att kunna handla och skapa mening. Det är viktigt att vara medveten om att det är lätt att glömma verktygen och återgå till vanliga rutiner.

Ledarna förhåller sig till föräldrarna på samma sätt som tanken är att föräldrarna skall förhålla sig till barnen. Föräldrarna tränar på lek och konfliktfria samvarostunder genom exempelvis hemuppgifter. Dessa träningssituationer innebär möjligheter för föräldrar att förändra sitt förhållningssätt. De får öva på att berömma och belöna utförda uppgifter och gott beteende. Förmåga till positiv kommunikation måste tränas upp om man är invand vid ett negativt förhållningssätt och är ovan att lyssna på andra enligt Nordland (2004). Positiv kommunikation är smågruppers viktigaste bidrag till förändring och är ett viktigt redskap i

socialt förändrings arbete (Nordland, 2004). Genom samvaron och berömmet byggs förtroendekontot upp vilket bidrar till att det blir lättare att sätta gränser.

Sammantaget ser vi föräldrautbildning som ett sätt att stärka föräldrar. Förändringsprocessen guidas av ledare och sker med hjälp av föräldrarna själva i interaktion med varandra. Föräldrarnas förändring möjliggör en förändring i hemmet. Kommunikationen i föräldragruppen och med barnen ger förutsättning för reflektion genom att i handling utföra ett praktiskt arbete. Vi inser att en förändringsprocess tar tid och att det är lätt att glömma och falla tillbaka i gamla mönster men deltagarna har i alla fall fått något konstruktivt med sig.

9. Slutdiskussion

Under den tid som vi har satt oss in i ämnet föräldrautbildning har vi funnit ämnet mer aktuellt än vi kunnat förutse. Vi hade stött på det tidigare i media men under hösten 2008 har föräldrautbildningar diskuterats på bred front. De kritiska åsikterna som ofta hörs i media skiljer sig från de ledares och deltagares åsikter som vi mött. Vi har kunnat se att vissa metoddelar har ryckts ur sina kontexter i debatterna. Många gånger krävs en större förståelse av helheten för att kunna se de enskilda delarna. Vi är medvetna om att alla metoder kan användas på icke önskvärda sätt, men i vår studie har vi kommit fram till att innehållet och formen av dessa föräldrautbildningar fyller ett behov. Det salutogena synsättet ligger till grund för regeringens arbete med föräldrastöd som initieras av kommunerna i arbetet med manualbaserade föräldrautbildningsmetoder. Det vi under studiens gång har sett och tagit till oss genom litteratur och via våra intervjuer är att i föräldrautbildningar betonar vikten av föräldraskapets betydelse. Fokus ligger på föräldrarnas kompetens och vilja att förändra sig själv för att kunna få till stånd en förändring i en i många fall konfliktfylld relation till barnet. Föräldrautbildningens betoning på samvaro, positiv kommunikation och delaktighet i vardagslivet ger föräldrar verktyg som kan innebära förutsättningar för goda relationer och konfliktlösning. För barnets bästa anser vi att det är viktigt att arbeta med hela familjebilden i dess kontext och vi instämmer i att föräldern har en betydelsefull roll i barn och ungdomars liv. En förälder ställde frågan vems felet egentligen var att många föräldrar och barn upplever konflikter och samspelssvårigheter? Samhällets eller föräldrarnas? Det vi har kunnat se i vår studie från ledningsnivå till deltagarenivå är att alla har lyft utmaningen med tidsbrist som en central konfliktkälla i vardagslivet. Detta finner vi högst relevant i vårt samhälle. Vi ser dock att oavsett hur mycket tid föräldrar har eller anser sig inte ha är det framförallt insikten i vad

tiden innebär för oss och hur den gemensamma tiden spenderas med barnen som är avgörande om de blir de bekräftade för den de är och får sina behov tillgodosedda. Vardagslivets innehåll har vetenskapliggjorts och det finns undersökningar om allt från kost, sömn, motion och vad som ”anses” gynna psykisk hälsa. Det har blivit en del av vår kultur att lyssna på experters utlåtanden och vi uppfattar att det är accepterat att söka professionell hjälp idag. Alla rön som florerar tror vi kan leda till en osäkerhet hos individen och känslan av att det alltid är möjligt att utvecklas mera vilket kanske kan vara både bra men också dåligt.

Att man ska behöva gå en föräldrautbildning för att inse vikten av samvaro med sina barn kan vi tycka är beklämmande. Men vad vi har kunnat se är att det finns ett stort behov att reflektera över hur denna tid ska värderas och utföras i handling i vardagslivet. Många har uttryckt att det inte är lätt att vara förälder idag då samhället står i konstant förändring där bland annat media har ett starkt inflytande på vår syn på föräldrarollen. Vi uppfattar att pendeln har svängt från att föräldrarollen har varit mer auktoritär till att ha blivit fri från uppfostran till att vara förhandlingsbar till att bli något vi ännu inte kan definiera. Det finns en vilshenhet i hur mycket en förälder ska leda barnet då man inte vill hamna vare sig i det ena eller det andra diket. Föräldrar kan inte längre syfta tillbaka till vad ”man gör eller borde göra” då samhället är så individualiserat idag. Samhället fortsätter att lägga resurser på förebyggande arbete för barn och ungdomar vilket naturligtvis är viktigt. Frågan är om det förebyggande arbetet är förebyggande eller rent av behandlande i praktiken? Det många barn kanske missat i den primära socialisationen i familjen får övertas av den sekundära socialisationen genom exempelvis skolan och även socialtjänsten i förlängningen. Vi ser att de manualbaserade programmen är i ropet idag och vi ställer oss frågan vad som kommer att vara gällande om ytterligare tio år? Det kan vara lätt att se manualen som ett styrdokument där föräldrar ska indoktrineras, men i vårt material tolkar vi manualen som ett verktyg för ledarna. Barn behöver inte metoder eller pedagogik i sig utan närvarande föräldrar för att bli sedda och bekräftade, men om metoderna kan vara ett verktyg för föräldrar att bli medvetandegjorda om denna betydelse ser vi att föräldrautbildningar har mycket att bidra med för de unga som växer upp i vårt samhälle idag. I vår studie har vi sett att det sker en ökning av användningen av manualbaserade föräldrautbildningar i kommunerna. De ansökningar som länsstyrelsen beviljar medel till handlar till allt större del om att implementera stöd till föräldrar, generellt eller riktat med hjälp av manualbaserade metoder. Det vi har sett genom historien är att det funnits intresse från politiskt håll att utbilda föräldrar i föräldraskapet för att öka hälsa och välbefinnande hos befolkningen. Det finns en

dubbelsidighet i den statliga styrningen och det praktiska föräldrastödet där vi kan se den statliga styrningen som en form av makt över föräldrarnas roll och utveckling som föräldrarna själva är omedvetna om. Föräldrastödet har skett på olika sätt genom tiderna och utgått från synen på föräldrar som först okunniga men senare kompetenta och som bäst lämpade att kunna ge goda förutsättningar för barnen. Det vi har märkt är att de teman som framkommer i analysen ifråga om tiden, utmaningar och verktyg som har med föräldraskapet och vardagen att göra förr utgjorde en del av vardagens spörsmål grannar och släkt emellan. Som en effekt av samhällsförändringar där bägge föräldrar nu mestadels är försörjare och barnen tillbringar allt mer tid inom institutionell barnomsorg, där skilsmässor och det urbana boendet ökar ser vi föräldrautbildningar som ett alternativ till den funktion som grannar och släkt hade förr. Egentligen borde inte föräldrautbildningar behöva finnas då det som diskuteras är ämnen som hela tiden förs i familjer och bland vänner och bekanta som till exempel hur man kommer fram till gemensamma beslut, löser konflikter, uppfostrar och försöker ge så bra förutsättningar som möjligt för sitt barn? Idag saknas forum i samhället för att diskutera vardagslivets situationer och eventuella problem. Föräldrautbildningar erbjuder en mötesplats där dessa diskussioner kan föras med hjälp av ledare men inte i form av en expert utan som samtalsledare. Oavsett vad de statliga intentionerna är och vad kritikerna säger kan vi se att vad föräldrar efterfrågar och får med sig efter att ha deltagit i föräldrautbildning har för dem en positiv inverkan i det vardagliga livet. Trots användningen av manualen i föräldrautbildningar anser vi att arbetet med att stärka föräldrar och därigenom deras barn stämmer överrens med det socialpedagogiska förhållningssätt vi tagit till oss genom vår utbildning och vi kan se att detta kan göra en skillnad i barns uppväxtvillkor.

Litteratur

- Adams, Robert. (2003). *Social work and empowerment*. New York: Palgrave Macmillan. 3.ed.
- Andershed, Henrik & Andershed, Anna- Karin. (2005). *Normbrytande beteende i barndomen. Vad säger forskningen?* Stockholm: Förlagshuset Gothia AB.
- Andresen, Ragnhild. (2002). *Sociala nätverk, grupper och organisationer. Praktiskt arbete och teoretisk reflexion*. Stockholm: Natur och kultur.
- Antonovsky, Aaron. (1991). *Hälsans mysterium*. Stockholm: Natur och kultur.
- Bremberg, Sven. (red). (2004). *Nya verktyg för föräldrar- förslag till nya former av föräldrastöd*. Statens folkhälsoinstitut R 2004:49.
- Brun, Hansen, Margrethe. (2006). *Kompetenta föräldrar*. Stockholm: Runa förlag.
- Buber, Martin. (2004). *Det mellanmännsliga*. Falun: Dualis Förlag AB.
- Dewey, John. (2005). *Demokrati och utbildning*. Göteborg: Bokförlaget Daidalos AB.
- Gleichmann, Lee. (2004). *Föräldraskap mellan styrning och samhällsomvandling. En studie av syn på föräldrar och relation mellan familj och samhälle under perioden 1957-1997*. Studies in Educational Sciences 72. HLS Förlag; Stockholm.
- Halldén, Gunilla (1990). *Se barnet! Tankegångar från tre århundraden*. Stockholm: Rabén & Sjögren.
- Holmsten, Susanne. (2007). "Man får tänka om". *Intensiv föräldrautbildning byggd på "De Otroliga Åren"*. *Elva föräldrars upplevelse och skolans bild av samma utbildning*. http://www.vkl.se/filarkiv/vkl/pdf/uou/fou_rapporter/rapp20071.pdf FOU-rapport 2007-1
- Hultman-Boye, Tove. (2008). *Ungdomars, ledares och föräldrars upplevelser av "Komet för föräldrar till ungdomar 12-18 år"*. Examensuppsats 30 p. vid Psykologiska Institutionen. Stockholms Universitet.
- Jørgensen, P.S. (1990). >>Familieliv - i barnefamilien<< i L. Dencik & P.S. Jørgensen. *Barne och familieliv i det postmoderne samfund*, s. 479-502. Köpenhamn: Hans Reitzels forlag.
- Juul, Jesper. (2005). *Livet i familjen- om det viktiga samspelet*. Uddevalla: Albert Bonniers Förlag.
- Juul, Jesper. (2007). *Konsten att säga nej med gott samvete*. Falun: ScandBook AB. 2:a rev. 3:e tryckningen.
- Johansson, Thomas & Jons, Ingegerd.(2002). *Föräldragrupper i praktiken*. Växjö: Författarna och Förlagshuset Gothia.

Kazdin, A. E. (2005). *Parent management training: Treatment for oppositional, aggressive and antisocial behavior in children and adolescents*. New York: Oxford University Press.

Kling, Å. & Sundell, K. (2006). *Komet för föräldrar. En verksamhetsutvärdering av föräldrars deltagande och upplevelse av programmet Komet* (FoU-rapport 2006:13). Stockholms stadsledningskontor: FoU-enheten.

Kristjansson, Baldur. (2001). *Barndomen och den sociala moderniseringen. Om att växa upp i Norden på tröskeln till ett nytt millennium*. Studies in Educational Sciences 48. HLS Förlag: Stockholm.

Kvale, Steinar. (1997). *Den kvalitativa forskningsintervjun*. Lund: Studentlitteratur.

Länsstyrelsen i Stockholms län (2006). *På rätt kurs*. Hämtdatum 081126
http://www.ab.lst.se/upload/dokument/publikationer/S/ovrigt/2006/Pa_ratt_kurs.pdf

Myrdal, Alva & Myrdal, Gunnar. (1997). *Kris i befolkningsfrågan*. Falun: AIT Scandbook.

Nilsson, Björn & Waldemarsson, Anna-Karin. (1994). *Kommunikation. Samspel mellan människor*. Lund: Studentlitteratur. 2:a uppl.

Patterson, Gerald, Littman, Richard & Bricker, William. (1967). Assertive behaviour in children: a step toward a theory of aggression. *Monographs of the Society for Research in Child Development*, 32(5):1-43.

Prop. 2007/08:110. *En förnyad folkhälsopolitik*.
<http://www.regeringen.se/content/1/c6/10/09/78/2ee01484.pdf> Hämtdatum 081126

Regeringskansliet (2006). *Konventionen om barnets rättigheter*. Utrikesdepartementet. UD Info. Januari 2006.

Regeringens skrivelse 2007/08:111. *Barnpolitiken – en politik för barnets rättigheter*.
<http://www.regeringen.se/content/1/c6/10/10/96/bcfb0e05.pdf> Hämtdatum 081126.

Svensson, Gert (2008). Föräldrakurser ska granskas. *Dagens Nyheter*. S. 54. 5 december.

Socialstyrelsen (2008). *Metoder som används för att förebygga psykisk ohälsa hos barn. En nationell inventering i kommuner och landsting*. Hämtdatum 081121
<http://www.socialstyrelsen.se/Aktuellt/Nyheter/2008/Q4/nyhet081119.htm>

Solders, Lena. (2006). *Föräldralärande – vad är det? Om föräldrautbildning och föräldraprogram för familjer som har barn med diagnoser inom autismspektrumet*
http://www.habilitering.nu/gn/export/download/rapporter/FoU_rapp_2006_02.pdf

SOU 1997:161. *Stöd i föräldraskapet*. Statens offentliga utredningar (SOU) november 1997. Socialdepartementet.

SOU 2006:77. *Ungdomar, stress och psykisk ohälsa - Analyser och förslag till åtgärder.*

Statens offentliga utredningar (SOU) 15 augusti 2006. Integrations- och jämställdhetsdepartementet.

Säljö, Roger. (2000). *Lärande i praktiken- ett sociokulturellt perspektiv.* Stockholm:

Nordstedts Akademiska Förlag (Bokförlaget Prisma).

Taylor, Steven, J & Bogdan, Robert. (1998). *Introduction to qualitative research methods. A guidebook and resource.* 3. ed. New York, N.Y.: Wiley & Sons, Inc.

Thomassen, Magdalene. (2007). *Vetenskap, kunskap och praxis- introduktion till vetenskapsfilosofi.* 1. uppl. Malmö: Gleerups utbildning.

Webster-Stratton, Carolyn. (2005). *De Otroliga Åren. En handledning i problemlösning för föräldrar till barn mellan tre och åtta år.* Lund: Palmkrons förlag. 1:a uppl. 2:a tryckningen.

Övrigt

www.bris.se

www.theincredibleyears.com

www.vr.se

Dokument inifrån (2008). *Förgrymmade ungar.* SVT1 6 november (www.svt.se).

Kvällsöppet med Ekdal (2008). *Del 8 av 10.* TV4 3 december. (www.tv4.se).

Bilagor:

Bilaga 1.

Temat

Syn på föräldraskap på individ, grupp och samhällsnivå

Behov av föräldrautbildning på individ, grupp och samhällsnivå

Hur inverkar föräldrautbildning på föräldraskapet

Vad bär man med sig / tidsaspekten

Hur stärks relationen mellan föräldrar och barn

Gruppens betydelse i föräldrautbildning

Bilaga 2.

Frågor inför studiebesök

Hur kom projektet till X?

Vill du berätta kort om föräldrakursens upplägg?

Är kursen frivillig?

Hur når ni ut till deltagarna?

Av vilka skäl vill föräldrar delta?

Hur ser grupsammansättningen ut?

Din roll som socialpedagog?

Varför har föräldrakurser blivit så i ropet?

Är föräldrautbildning förebyggande?

Hur upplever kursdeltagarna föräldrautbildningen, finns det risk för stigmatisering?

Hur tänker du kring skillnaden om en eller båda föräldrarna i en familj går utbildningen?

Bilaga 3.

Intervjufrågor till deltagare

Inledande samtal: ålder, antal barn, barnens ålder

Föräldrautbildning

Hur kom du i kontakt med föräldrautbildningen

Frivillig/hänvisad

Kan du beskriva något som du vill ha ut av föräldrautbildningen?

Typ av utmaning

Tycker du att du fortfarande kan använda dig av det du fick med dig från föräldrautbildningen?

Relation till barnen

Ser du någon skillnad i din relation till barnen före och efter föräldrautbildningen?

Hur ser du på din roll som förälder?

Tycker du att tiden räcker till för dina barn i vardagen?

Gruppen

Blev gruppen till någon hjälp?

Givande och tagande

Är det någon som du fortfarande har kontakt med?

Känner du att du fortfarande kan vända dig till någon i gruppen eller ledarna om du skulle behöva?

Har du någon annan i din närhet som du kan vända dig till?

Bilaga 4.

Informerat samtycke

Vi är två studenter som heter Line Olsen och Mette Grevle. Vi läser sista terminen på Socialpedagogiska programmet vid Högskolan Väst och skriver nu vår C – uppsats. Vi har valt att skriva om föräldrautbildning och synen på föräldraskapet. Syftet är att se hur synen på föräldrautbildning har förändrats i ett historiskt perspektiv med nedslag i dagens föräldrautbildning. Vilken typ av utmaningar ställs föräldrar inför som de främst anser sig behöva hjälp med?

Vi skulle gärna vilja höra Er åsikt om föräldrautbildningen då vi vill lära oss om hur den kan se ut idag. Med hjälp av bandspelare spelar vi in intervjun för att inte behöva anteckna under samtalets gång och för att bättre kunna analysera materialet efteråt. Detta material kommer att förvaras så att ingen annan har tillgång till det. Det kommer inte att vara möjligt att identifiera någon av er under arbetets gång, i den färdiga uppsatsen eller efteråt. Detta material kommer endast att användas till denna studie och efter uppsatsarbetet kommer allt material att förstöras. Uppsatsen kommer att finnas tillgänglig på biblioteket på Högskolan Väst i Trollhättan.

Medverkan till denna studie är frivillig och kan när som helst avbrytas.

Datum

Namn

Bilaga 5.

Intervjufrågor med ledare.

Belöningsystem

Hur kan man arbeta med metoden utan att mista motivationen?

Hur kommer man fram till vad som är rimliga krav?

Gruppen

Vad är lagom storlek?

Hur får man ett bra gruppklimat? (sänkande kommentarer el. ointresse el. berättarglädje)

Hur ser ni på gruppens inverkan på deltagarna? Kan ni se att en positiv bekräftelse på en förälders lösning stärker denna?

Uppföljning

Tankar kring uppföljning?

Uppstår intresse för fler återträffar eller fortsatt kontakt? Finns det mål att deltagarna ska knyta kontakter?

I förlängningen – hjälp till självhjälp?

Tidiga insatser

Är det viktigt att väcka intresse hos föräldrar innan behov uppstår?

Vad ser ni för primära behov som behöver mötas?

Nätverk

Vi har förstått att ledarna är viktiga under kursen. Hur ser ni på nätverkets betydelse för deltagarna i förlängningen?

Fungerar samverkan tillfredsställande eller finns det något som kan utvecklas?

Föräldrar och samhälle

Hur ser ni på förutsättningar för föräldrar idag?

Föräldrarollen i samhället?

Föräldrarnas egen syn på sitt föräldraskap?

Hur ser ni på individers funktioner i familjen, samhället?

Kan man arbeta generellt framöver med exempelvis råd och stödinformation vid t ex föräldramöten?

Bilaga 6.

Intervjufrågor riktade till IFO chef och ansvarig för folkhälsofrågor:

Vems var initiativet till att starta föräldrautbildning i kommunen?

Orsak och bakgrund till verkställande?

Vilka riktlinjer gäller?

Fördelning av resurser?

Samverkan med andra aktörer?

Hur valdes föräldrautbildningsmetoden?

Bilaga 7.

Intervjufrågor till ledare för De Otroliga Åren

Hur länge har ni arbetat med föräldrautbildning?

Hur kom det sig att ni valde att arbeta med metoden de otroliga åren?

Kan ni berätta lite grand om hur ni använder er av metoden?

Arbetar ni generellt eller riktat?

Hur blir föräldrarna stärkta?

Gruppen som metod?

Är det ett mål att deltagarna ska behålla kontakten efter kursens avslut?

Hur ser ni att kursen påverkar deltagarna i förlängningen?

Hur ser ni på skillnaden mellan om en förälder går kontra om båda föräldrar går utbildningen?

Samhällsekonomiska vinster av preventivt arbete/föräldrautbildning.

Ser ni en ökning av efterfrågan att vilja gå föräldrautbildning idag? (varför)

Finns det några samhällsfaktorer som har bidragit till detta?

Är föräldrar styrda av omgivningens förväntningar?

Hur ser ni som professionella på föräldraskapet idag?

Samverkan med andra instanser, multimodalt arbete.

Helhetstänkande.